

У Нацыянальным гістарычным архіве захоўваецца больш за мільён дакументаў — ад прывілеяў вялікіх князёў літоўскіх і ўніверсала Багдана Хмяльніцкага да інвентароў маленькіх храмаў. Што робяць, каб пра гэтыя набыткі даведалася больш беларусаў? І як пашыраюць доступ да помнікаў? 3 нагоды стагоддзя архіўнай службы Беларусі чытайце матэрыял "К" на ст. 5

Мінуўшчына не спіць

Намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Дзяніс Лісейчыкаў.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ,

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Art-блог

ПЕСНІ АД ДОБРЫХ ЛЮДЗЕЙ,

або Як адзначылі юбілейнай вечарынай 70-годдзе Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Беларусі імя Г.Цітовіча

ст. 9

19 сакавіка
з 9.00 да 12.00
Міністр культуры
Анатолій Мечыслававіч Маркевіч
правадзіць прамую
тэлефонную лінію.
Пытанні можна задаць
па нумары:
+375 17 203 75 74

Соцыум

АДКАЗЫ З МІНІСТЭРСТВА

Якія пытанні часцей за ўсё задаваліся работнікамі культуры падчас правядзення адзіных дзён інфармавання ў рэгіёнах краіны?

ст. 4

Актуальнае інтэрв'ю

САКРАЛЬНЫ СЭНС ДРАНІКАЎ

ст. 7

У задуму надаць дранікам статус элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны закладзены вельмі глыбокі мэсэдж. Пераканайцеся самі!

9 771994 478007 22012

Сістэма каштоўнасцей і арыенціраў

У дзень, калі Орша афіцыйна стала "Культурнай сталіцай Беларусі — 2022", у Дзіцячай школе мастацтваў № 1 горада адбылася дыялагавая пляцоўка аб ролі ўстановаў культуры ў Год гістарычнай памяці з удзелам міністра культуры Рэспублікі Беларусі Анатоля Маркевіча.

У абмеркаванні гэтай святой для беларусаў тэмы таксама прынялі ўдзел старшыня Аршанскага райвыканкама Ігар Ісачанка, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Іна Крачак, начальнік упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкама Пётр Падурскі.

Звяртаючыся да прысутных, Анатоль Маркевіч сказаў:

— Памяць — гэта ўнутраны стрыжань народа, яго душа, яго сістэма каштоўнасцей і каардынаты, фундамент мінуўшчыны і аснова для будучыні. Таму гранічна важна захавашч герачную спадчыну сваёй зямлі, гістарычную праўду... У сучасным свеце сталі больш частымі спробы фальсіфікацыі, спробы перапісаць гісторыю, асабліва ў адносінах Вялікай Айчыннай вайны. І менавіта таму быў прыняты Закон "Аб генцыдзе беларускага народа", менавіта таму аб-

На кніжнай выставе дыялагавой пляцоўкі.

ноўлена Канстытуцыя нашай дзяржавы ўтрымлівае артыкул аб захаванні гістарычнай праўды і памяці аб герачным подзвігу беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Міністр падкрэсліў, што мы абавязаны перад подзвігам продкаў і перад будучымі пакаленнямі абараняць гістарычную памяць як духоўны арыенцір.

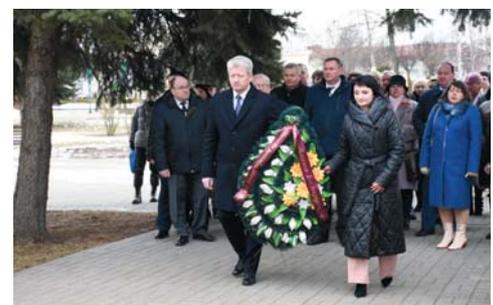
— Мы бачым сёння адраджэнне ідэалогіі няявісці, — зазначыў Анатоль Маркевіч. — Спраўдзіцца з задачай абароны памяці мы здолеем, захавашчы чысціню нашай культуры для таго, каб

не паўтарыліся ўрокі чорнай гісторыі. І вылізная роля ў гэтым належыць бібліятэкам, музеяў, клубным установам.

Удзельнікі дыскусійнай пляцоўкі пазнаёміліся таксама з кніжнай выставай "Гістарычная памяць — аснова злучэння нацыяў" і мастацкімі твораў выхаванцаў школы.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ.

На здымках: Орша. Падчас святкавання адкрыцця "Культурнай сталіцы Беларусі — 2022".

Актуаліі і памяць аб ахвярах і героях

15 сакавіка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусі Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўлення і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі ўдзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Міністрам было дадзена даручэнне актывізаваць мерапрыемствы ў сферы культуры на міжнародным узроўні і гастрольную дзейнасць творчых калектываў за межамі краіны, што асабліва важна ў сучасных геапалітычных абставінах. Як вядома, культура — найлепшая дыпламатыя, таму сёння неабходна дэманстраваць айчынныя дасягненні не толькі дома, але і за мяжой.

22 сакавіка мясяц адбыцца мерапрыемствы па ўшанаванні ахвяр нацызму ў мемарыяльным комплексе "Хатынь". На працягу гэтага дня тут адбудзецца мітынг і ўскладанне кветак з удзелам дэлегацыі органаў улады. Распрацоўваецца канцэпцыя стварэння ў Аршанскім мемарыяльным музеі Канстанціна Заслонава абноўленай экспазіцыі, прысвечанай гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, якая будзе істотна пашыраная і ўзбагачаная новымі музейнымі прадметамі.

Семінар для майстроў урачыстасцей

17 сакавіка ў спартыўна-культурным цэнтры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў адбыўся семінар для маладых рэжысёраў свят з рэгіёнаў, зладжаны ў мэтах азнаёмлення іх з сучаснымі тэндэнцыямі падрыхтоўкі і правядзення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў. У сустрэчы ўдзельнічалі шэсцьдзесяць чалавек.

Семінар прайшоў з удзелам выкладчыкаў і супрацоўнікаў, якія з'яўляюцца рэжысёрамі культурных мерапрыемстваў. Начальнік галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры Ірына Дрыга ў сваім прывітальным слове да ўдзельнікаў семінара распавяла аб сучасных падыходах да правядзення мерапрыемстваў такога кшталту рэспубліканскага і міжнароднага узроўню.

Сваім досведам, прафесійнымі сакрэтамі паспеху і прыкладамі ўдала рэалізаваных праектаў падрыхтоўкі сцэнарыяў і пастаноўкі культурных праграм падзяліўся начальнік аддзела па арганізацыі канцэртных і творчых праектаў БДУКІМ, рэжысёр-пастаноўшчык Аляксандр Вавілаў. Мастак-пастаноўшчык Юрый Барысевіч выступіў з дакладам аб распрацоўцы эскаізаў мастацкага афармлення месцаў правядзення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў, а рэжысёр відэа-акантэнтэ Лілія Шкарупа распавяла аб асаблівасцях іх сцэнаграфіі і відэаафармлення. Намеснік дырэктара

Выступ Ірыны Дрыга.

па тэхнічных пытаннях Палаца Рэспублікі Андрэй Лебедзеў падзяліўся досведам забеспячэння бяспекі мантажу і эксплуатацыі элементаў мастацкага афармлення і абсталявання, якія выкарыстоўваюцца падчас мерапрыемстваў.

Акрамя тэарэтычнай часткі, прайшлі практычныя заняткі з наведваннем месцаў правядзення рэспубліканскіх і міжнародных дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў, дзе ўдзельнікі семінара змаглі азнаёміцца з тэхнічнымі магчымасцямі гэтых пляцовак, сярод якіх - Палац Рэспублікі, плошча Перамогі, плошча Дзяржаўнага сцяга, пляцоўкі ля культурна-спартыўнага комплексу "Мінск-арэна" і ля абеліска "Мінск — горад-герой". Завяршыўся семінар экскурсіяй для ўдзельнікаў па Беларускаму дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Антон РУДАК / Фота аўтара

Нагода для сустрэчы і абмену досведам

12 сакавіка Орша афіцыйна стала культурнай сталіцай Беларусі на бягучы год. Безумоўна, гэты статус — вялікі гонар для любога горада. А за дзень да ўрачыстага адкрыцця культурнай сталіцы ў Оршы прайшоў семінар кіраўнікоў устаноў культуры.

На трох секцыях — бібліятэчнай, музейнай справы і цэнтраў народнай творчасці — кіраўнікі дзяліліся вопытам, узнімалі хвалюючыя праблемы і шукалі іх вырашэнне.

Перад адкрыццём секцый начальнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Ірына Карповіч заклікала да сур'эзнага дыялогу. Яна запрасіла ўсіх зацікаўленых звярнуць увагу на "Кодэкс аб культуры", новая рэдакцыя якога неўзабаве будзе праходзіць другое чытанне ў парламенце. І пакуль яшчэ можна ўнесці пэўныя змены ў гэты дакумент, гэта трэба зрабіць. Ірына Уладзіміраўна нагадала, што бібліятэчнай секцыі мае сэнс разабраць пытанне алічбоўкі дакументаў, музейнай — парадак уліку фондаў, цэнтрам народнай творчасці — праблему прававога статусу сельскіх бібліятэк-клубаў.

Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аксана Кніжнікіна авясціла работу публічных бібліятэк краіны па адраджэнні гістарычнай памяці, пазнаёміла калег з комплексам наву-

ковых, адукацыйных і сацыякультурных мерапрыемстваў, прымеркаваных да стагоддзя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Асабліва ўвага была нададзена каардынацыйнай і металычнай рабоце публічных бібліятэк, камплектаванню і алічбоўцы фондаў, абароне персанальных даных карыстальнікаў.

Дырэктар Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Карскага Марына Ігнатвіч адзначыла, што ёй асабліва цікавы вопыт калег пра алічбоўку дакументаў, а таксама інфармацыя, звязаная з прымяненнем "Закона аб персанальных дзеях".

Начальнік аддзела народнай творчасці Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Святлана Каржук сказала, што на семінары яна хоча пачуць металычныя парады па забеспячэнні работы клубных арганізацый, парады па вядзенні дакументаў, арганізаваны дзейнасці работы клубна. Бо яе адзел курыруе 2389 клубных арганізацый па ўсёй краіне, прасоўвае і заахвочвае ініцыятывы іх работнікаў, развівае культурныя бранды рэгіёнаў.

Намеснік навукова-асветніцкай рабоце Нацыянальнага мастацкага музея Святлана Анейка выказала думку, што дзяліцца вопытам пры асабістых сустрэчах калег асабліва карысна, перадусім таму, што іх было значна менш у разгар пандэміі. Адна з павестак гэтага семінара — арганізацыя музейнага форуму, які плануецца правесці ў Віцебску. Нацыянальны музей таксама арганізуе палобныя дыялагавыя пляцоўкі, дзеліцца напрацаўкамі, асабліва

захоўвання і рэстаўрацыі экспанатаў. Нацыянальны мастацкі музей супрацоўнічае і з іншымі музеямі профілю, рэгулярна возіць часовыя выставы ў рэгіёны. У маі запланавана выстава, прысвечаная Году гістарычнай памяці, у Брэсцкай крэпасці. Ды і ў Оршу музей збіраецца прывезці шэраг карцін да Дня Перамогі, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння мастака Міхаіла Савіцкага.

Дырэктар музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік падчас свайго выступу падзяліўся вопытам і праектамі, якія яго ўстанова плануе ажыццявіць. Па яго словах, шмат намаганняў было аддадзена стварэнню экспазіцыі, прысвечанай нашаму слаўтаму класіку Кандрату Крапіле. Яшчэ адзін праект, на які зараз выдаткуецца час, — запуск трох залаў пастаянных экспазіцый, прысвечаных гісторыі развіцця беларускай літаратуры. Таксама ў супрацоўніцтве з музеямі Масквы і Санкт-Пецярбурга адбываецца абмен выставамі аб пісьменніках абодвух народаў.

Кожная з трох секцый правяла працяглае пасяджэнне, пасля якога дэлегацыі адправіліся на канцэрт салістаў Нацыянальнага тэатра оперы і балета, а таксама працягнулі знаёмства з Оршай. На наступны дзень кіраўнікі устаноў культуры сустрэліся з міністрам Анатоліем Маркевічам і прысутнічалі на канцэрце-адкрыцці культурнай сталіцы Беларусі — 2022.

Павел САЛАЎЕЎ

Фота аўтара
Мінск — Орша — Мінск

Секцыя цэнтраў народнай творчасці.

Музейная секцыя.

Газета — рэгіёны — чытач

У пачатку месяца дэлегацыя на чале са старшынёй Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Наталляй Качанавай наведла Жыровіцкі манастыр, каб яшчэ раз узгадніць ход рамонтна-рэстаўрацыйных работ і вызначыць, якую дапамогу дзяржава мусяць зрабіць. Як прайшла сустрэча і пра што дамовіліся на ёй?

Іерэй Дзмітрый Сёмуха, памочнік архіепіскапа Навагрудскага і Слонімскага Гур'я, намесніка Жыровіцкага манастыра:

— Пасля агляду манастыра шааноўнай дэлегацыі адбылася размова адносна першасных рамонтна-рэстаўрацыйных работ, падпісанне распрацаванай дакументацыі. Старшыня Савета Рэспублікі Наталля Качанова выказала слухную думку, што пры рэканструкцыі Свята-Успенскага Жыровіцкага мужчынскага манастыра важна захаваць гістарычную каштоўнасць святыні. Вызначылася, што сёння ўсю увагу патрэбна накіраваць на наш галоўны Успенскі сабор, дзе належыць паступова рэстаўраваць дах, фасады, рабіць сталярныя работы, затым заняцца падлогай і гэтак далей. Такім чынам, узгадненне ўсіх пазіцый дазволіць пачаць рэстаўрацыю ўжо з 21 сакавіка. На іншых ўрамах і братэрскіх карпусах манастыра таксама патрэбна праводзіць работы, але, паўтарыць, першасна — Успенскі сабор.

Неўзабаве ў парламенце адбудзецца другое чытанне праўленскага "Кодэкса аб культуры", пасля чаго змены ўступаць у юрыдычную сілу. Гэты дакумент рэгулюе работу ўсіх устаноў культуры, сувязь галаўных арганізацый і рэгіянальных падпарадкаванняў. Чаго чакаеце ад прыняцця новай рэдакцыі "Кодэкса аб культуры"?

Надзея Уліновіч, намеснік дырэктара Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці:

— У нашай працы названы Кодэкс рэгулюе дзейнасць па супрацоўніцтве з вышэйшэйшымі ўстановамі — упраўленнем культуры аблвыканкама і Міністэрствам культуры, і падпарадкаванымі нам раённымі ўстановамі клубнага тыпу. Спадзяюся, што пэўныя змены ў Кодэксе дазволіць нам удасканаліць нашу працу, зрабіць яе больш карыснай. З улікам усіх новаўвядзенняў мы і надалей будзем праводзіць культурна-метадычныя мерапрыемствы ў нашых раёнах.

Дарэчы, апошнім часам мы правялі абласны семінар для тэатральных кіраўнікоў Віцебшчыны, які адбыўся ў Лепелі, адборачны тур працяглычнага конкурсу "Тэсні нашых айцоў", які прайшоў у Талачыне.

У некаторых раёнах краіны застаецца актуальным замена аўтапарку ў тым ліку ва ўстановах культуры. Ці хапае аўтамабіляў ва ўстановах культуры ў Акцябрскага раёна?

Карына Курсевіч, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Акцябрскага раёна Гомельскай вобласці:

— Нашы ўстановы культуры нядрэнна забяспечаны аўтамабілямі. У раёне ёсць бібліобус, які абслугоўвае 21 маланаселены пункт. Ёсць мікрааўтобус у аўтаклуба, супрацоўнікі якога таксама даюць выязныя канцэрты па вёсках, а ў хуткім часе будуць дапамагаць працаўнікам палёў крыху адпачыць ад сьнягу і жніва і паслухаць найгрышы і напеваў. Ёсць транспарт і ў кінатэатра, на якім па раёне развозіць кінапрэміеры, фільмы з архіваў, мультфільмы для дзіцячай аўдыторыі. Вядома, аўтапарк заўсёды зношваецца, хоць кіроўцы падтрымліваюць яго ў належным стане, але для нашага раёна гэта праблема не крытычная.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ.

Меркаванне падпісчыкаў

Гэта мая газета

Людміла Бусел, бібліятэкар Дуброўскай сельскай бібліятэкі Светлагорскага раёна, блогер, краязнаўца:

— Вылісваю "Культуру" не першае дзесяцігоддзе. Усё, што тычыцца творчасці маіх сельскіх калег, чытаю, як кажуць, ад дошчачкі да дошчачкі. У першую чаргу цікавяць публікацыі, звязаныя з доўгатэрміновымі бібліятэчнымі праектамі. Нават назвы кніжных выстаў вылісваю. А раптам спатрэбіцца? Назвы назвамі, але самае галоўнае — новыя ідэі. Здабыткі бібліятэкараў рэспублікі натхняюць і мяне на творчы пошук новых форм працы.

Чаго мне не стае на старонках "К"? Шчырых нарысаў пра калег. Якімі праблемамі яны жывуць, як іх вырашаюць, як будуць сваю штодзённую працу? Прычым гэта моцны быць як журналісцкая публікацыя (голькі, калі ласка, без мудрагелістасці і пафасу!), так і артыкулы, налісаньня самімі бібліятэкарамі пра сябе і сваіх калег.

Марына Сухадолава, загадчык Іваноўскага сельскага дома культуры Хоцімскага раёна:

— Так, "К" — мая газета! Дзе я яшчэ працятаю пра работу сельскіх дамоў культуры? Тут мяне цікавіць усё да драбніц: выкананне плана па аказанні насельніцтву платных паслуг, узаемадзейненне з бібліятэкай і школай, канцэртная і тэатральная дзейнасць, арганізацыя працы клубных фарміраванняў... Так што ў першую чаргу шукаю такія публікацыі. А праблем, як вядома, шмат. Вось, дарэчы, у сувязі з гэтым больш аналітыкі хацелася б.

Вельмі люблю фальклор, наша традыцыйнае народнае мастацтва. Як на мне, дык такіх артыкулаў павінна быць больш. Пра аўтэнтычныя гурты, пра адраджэнне абрадаў. Сама гэтым актыўна займаюся, таму вельмі цікава пачытаць, як гэта справа наладжана ў калег з іншых раёнаў і абласцей. Да слова, вельмі добра, што вы адрадылі выпуск рубрыкі "Куфар-радца", пачалі даваць аўтарскія сцэнарыі, максімальна набліжаныя да нашых патрэб.

Занатаваў Яўген РАГІН.

ЧЫТАЙЦЕ І
ПАДПІСВАЙЦЕСЯ
НА
"КУЛЬТУРУ"
ПРАЗ
ІНДЫВІДУАЛЬНЫ
(63875)
І ВЕДАМАСНЫ
(638752) ІНДЭКСЫ.

Адказы з Міністэрства

На мінулым тыдні мы анансавалі публікацыю адказаў на пытанні, якія паступілі да супрацоўнікаў Міністэрства культуры падчас правядзення адзіных дзён інфармавання ў рэгіёнах краіны. Друкуем адказы на пытанні, якія часцей за ўсё задаваліся работнікамі культуры.

1 Аб парадку і ўмовах прадастаўлення сродкаў з фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

Парадак выдзялення сродкаў вызначаны Палажэннем аб фондзе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва, зацверджаным Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 13 снежня 2004 года № 13.

Сродкі могуць быць выдзелены: на: выяўленне, улік гісторыка-культурных каштоўнасцей, правядзенне навукова-даследчых, практычных і рамонтна-рэстаўрацыйных работ на такіх каштоўнасцях; стварэнне твораў мастацтва; арганізацыю і правядзенне культурных мерапрыемстваў; стварэнне экспазіцый музеяў; рэстаўрацыю кніжных помнікаў; стварэнне архіўных копіяў дакументаў, якія належаць да беларускай нацыянальнай гісторыі і культуры; стварэнне тэле- і радыёпраграм аб беларускай культуры; набыццё твораў мастацтва і кніжных помнікаў; на аплату навучання і стажыровак работнікаў культуры ў Рэспубліцы Беларусь і за яе межамі; выплату ўзнагароджання замежным работнікам культуры, запрошаным у Рэспубліку Беларусь для ўдзелу ў творчых праектах.

Крытэрыі адбору праектаў: сацыяльна-культурнае значэнне для Рэспублікі Беларусь; арыгінальнасць і наватарскі характар; накіраванасць прапановы на захаванне, развіццё і папулярнасць беларускай культуры; чаканы сацыяльны і (або) эканамічны эффект.

Для атрымання падтрымкі фонду неабходна **штогод да 15 студзеня падаць у Міністэрства культуры:** заяўку; каштарыс выдаткаў; заключэння арганізацый, якія пацвярджаюць зацікаўленасць у рэалізацыі праекта; копію статута арганізацыі-заяўніка, копію старонак пашпарта кіраўніка праекта з указаннем яго персанальных даных; для праектаў па даследаванні гісторыка-культурных каштоўнасцей — праграму навукова-даследчых работ, для праектаў па правядзенні практычных работ на такіх каштоўнасцях — праграму практычных работ, для праектаў па рэстаўрацыі, рэканструкцыі, рамоне гісторыка-культурных каштоўнасцей — навукова-практычную дакументацыю, для стварэння спектакляў, канцэртаў, фільмаў — тэкст п'есы, сцэнарнага плана, сцэнарыя; для праектаў па набыцці твораў мастацтва ці кніжных помнікаў — копію, фатаграфію твора мастацтва ці кніжнага помніка.

Заяўкі могуць падаваць дзяржаўныя органы, арганізацыі культуры, установы адукацыі, грамадскія аб'яднанні, іншыя арганізацыі. Заяўкі прымаюцца штогод да 15 студзеня года, у якім выдзяляюцца сродкі.

Заяўкі папярэдне разглядаюцца экспертнай камісіяй пры савецце фонду, якую ўзначальвае рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў М.Р. Барыза. Склад камісіі зацвярджаецца загадам Мінікультуры. Пры неабходнасці

камісія мае права прыцягваць да сваёй працы спецыялістаў па профілі пададзенай заяўкі, якія не з'яўляюцца яе членамі.

Рашэнне аб падтрымцы заявак прымае савет фонду, які ўзначальвае рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Н.У. Карчэўская. Склад савета зацверджаны Кіраўніком дзяржавы. У яго, у прыватнасці, уваходзяць прадстаўнікі ўсіх абласцей і горада Мінска.

Заяўкі могуць быць падтрыманы ў поўным аб'ёме фінансавання або часткова (са згоды заяўніка).

Па выніках разгляду **Мінікультуры штогод да 1 красавіка года**, у якім выдзяляюцца сродкі, уносіць ва Урад праект распараджэння Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь аб зацвярджэнні рашэння савета фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

Выдзеленыя сродкі фонду павінны быць **зрасходаваны па мэтавым прызначэнні на працягу календарнага года**, у якім яны былі выдзелены. Справаздача аб расходуванні сродкаў фонду павінна быць прадстаўлена ў Мінікультуры не пазней за 15 снежня года, у якім былі выдзелены сродкі.

2 Аб унясенні змяненняў у Палажэнне аб прысуджэнні заахвочвання спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, зацверджанага Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 29 лютага 2008 года № 142.

Міністэрствамі культуры і адукацыі распараданы праект Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “Аб дзейнасці спецыяльных фондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь”. Праектам Указа, у прыватнасці, прадугледжана:

1. Зацвярджэнне адзіных: Палажэння аб спецыяльных фондах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў, студэнтаў, падтрымцы таленавітай моладзі; Палажэнне аб прысуджэнні заахвочвання і аказанні матэрыяльнай падтрымкі спецыяльных фондаў у мэтах стварэння роўных умоў для заахвочвання і выпрацоўкі адзіных падыходаў да арганізацыі работ фондаў.

2. У рабоце спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і падтрымцы таленавітай моладзі прадугледжаны наступныя новаўвядзенні:

2.1 **Перагледжаны віды заахвочвання.** З відаў заахвочвання выключаны стыпендыя і матэрыяльная дапамога.

Што турбуе рэгіёны?

Цяпер пераможцы міжнародных мастацка-творчых спаборніцтваў, якія адпавядаюць устаноўленым у Палажэнні крытэрыям, будуць атрымліваць гранд-прэміі, рэспубліканскіх мастацка-творчых спаборніцтваў — спецыяльныя прэміі; асобы, якія не сталі пераможцамі міжнародных і рэспубліканскіх спаборніцтваў, але адзначаны спецыяльнымі дыпламамі, прызамі, — заахвочвальныя прэміі.

Уведзены від заахвочвання для педагогаў — узнагарода “За ўклад у выхаванне таленавіта й моладзі”.

Таксама са сродкаў фонду будзе аказвацца матэрыяльная падтрымка ў выглядзе грантаў на рэалізацыю творчых праектаў таленавітай моладзі.

2.2 **Прадугледжана павелічэнне пеме-раў заахвочвання.**

2.3 **Павялічаны да 2 месяцаў** у даты заканчэння мастацка-творчага спаборніцтва тэрмін падачы дакументаў у савет фонду.

2.4 **Прадугледжана магчымасць заахвочвання замежных грамадзян і асоб без грамадзянства**, у тым ліку бежанцаў, якія пастаянна пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

2.5 **Дадзена магчымасць неаднаразова заахвочвання на працягу года.**

Праект Указа комплексна дапрацаваны Мінікультуры з улікам заўваг Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, япер узагаднёна з Мінадукацыі і потым будзе накіраваны на ўзгадненне зацікаўленым, у тым ліку ў аблвыканкам, Мінскі гарвыканкам.

3 Аб выкананні патрабаванняў пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 верасня 2008 года № 1372 (у рэд. Пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 14 студзеня 2022 года № 26) у частцы захавання парадку ўзгаднення ўстаноўкі твораў манументальнага мастацтва.

Прынцыповыя новаўвядзенні:

1. Устаноўлены **аднастайныя падыходы** да прыняцця рашэнняў і ўзгаднення стварэння буйных твораў манументальнага мастацтва:

па рашэнні аблвыканкамаў, Мінскага гарвыканкама, узгодненым з Кіраўніком дзяржавы, — мемарыяльныя комплексы, помнікі (незалежна ад месца ўстаноўкі і крыніц фінансавання); надмагільныя помнікі (незалежна ад месца ўстаноўкі за кошт сродкаў бюджэту);

помнікі-бюсты ў абласных цэнтрах і горадзе Мінску (незалежна ад крыніц фінансавання);

па рашэнні гаррайвыканкамаў, узгодненым з аблвыканкамамі, — помнікаў-бюстаў на тэрыторыі раёнаў, гарадоў незалежна ад крыніц фінансавання;

па рашэнні гаррайвыканкамаў, узгодненым з аблвыканкамамі, Мінскага гарвыканкама, — памятных знакаў, мемарыяльных дошак, абеліскаў, стэл на тэрыторыі раёнаў, гарадоў, горада Мінска незалежна ад крыніц фінансавання.

Устаноўлена, што дзеянне Палажэння не распаўсюджваецца на надмагільныя помнікі Героям Савецкага Саюза, Героям Сацыялістычнай Працы, поўным кавалерам ордэнаў Айчыны, Славы, Працоўнай Славы, стварэнне якіх рэгулюецца іншымі нарматыўнымі прававымі актамі; творы манументальнага мастацтва, якія ствараюцца ў памяшканнях і на тэрыторыях, не прызначаных для масавага наведвання, і па вышыні складаюць не больш за дзве траціны вышыні агароджы; рэканструкцыю і рэстаўрацыю твораў, якія знаходзяцца ў Музейным фондзе Рэспублікі Беларусь; творы манументальна-дэкаратыўнага мастацтва для афармлення інтэр'ераў, якія ствараюцца без прыцягнення сродкаў бюджэту.

Адпаведна пры стварэнні (рэканструкцыі) гэтых твораў узгадненне з Мінікультуры і прыняцце рашэння выканкама не патрабуюцца.

2. **Пашыраны пералік дакументаў**, якія мясцовым выканаўцам і распарадчым органам неабходна прадставіць у Мінікультуры. Акрамя ліста-абгрунтавання, у пералік уключаны копія карты мясцовасці з указаннем месца ўстаноўкі помніка, заключэнне НАН Беларусі, Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцей (для твораў рэлігійнага зместу), МЗС (для твораў, якія ўвекавечваюць памяць замежных грамадзян або падзей гісторыі замежных краін), інфармацыя аб выніках конкурсу эскізных праектаў, на падставе якога выбраны праект для ўстаноўкі (у выпадках, калі правядзене конкурсу прадугледжана заканадаўствам).

3. Устаноўлена **абавязковае правядзенне конкурсу эскізных праектаў** пры стварэнні твораў за кошт або з прыцягненнем сродкаў бюджэту.

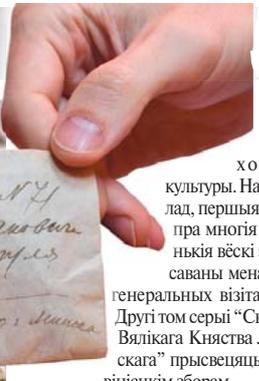
4 Аб адлічэнні аўтарскага ўзнагароджання ў ДУ “Нацыянальны цэнтр інтэлектуальнай уласнасці” за выкананне твораў на мерапрыемствах, якія прымеркаваны да дзяржаўных свят і памятных дат і арганізуюцца без рэалізацыі ўваходных білетаў.

У пункце 3 артыкула 16 Закона Рэспублікі Беларусь “Аб аўтарскім праве і сумежных правах” прадугледжана права аўтара (або яго спадкаемцаў) на атрыманне аўтарскага ўзнагароджання за кожны выпадак выкарыстання твора, за выключэннем выпадкаў, прадугледжаныя галавой 4 Закона, і (або) дагаворам.

У пунктах 5, 6 артыкула 32 главы 4 Закона змяшчаюцца нормы, якія дапускаюць публічнае выкананне музычных твораў без выплаты аўтарскага ўзнагароджання ў ходзе цырымоніі рэлігійнага характару, пахавання ў аб'ёме, апраўданым характарам такой цырымоніі, а таксама іх выкананне неапрафесійнымі (самадзейнымі) калектывамі мастацкай творчасці, у тым ліку навучэнцамі, выхаванцамі, педагогамі і іншымі работнікамі ўстаноў адукацыі, пры ўмове, што такое выкарыстанне твораў не мае на мэце атрымання прыбытку.

Ва ўсіх астатніх выпадках аўтарскае ўзнагароджанне выплачваецца без уліку характару мерапрыемства.

Архіўная служба Беларусі сёлета адзначае стагоддзе. Сістэма пачала фарміравацца ў верасні 1922 года, але карані яе сягаюць глыбока ў вякі — да дакументальных збораў канцэлярыі Вялікага Княства Літоўскага, судовых устаноў і рэлігійных арганізацый, прыватных калекцый. Дзякуючы нашым далёкім продкам да сучаснасці дайшлі ўнікальныя помнікі, якія склалі ядро Нацыянальнага гістарычнага архіва.

і духоўнай культуры. Напрыклад, першы згадкі пра многія маленкія вёскі зафіксаваны менавіта ў генеральных візітацыйх. Другі том серыі “Святыні Вялікага Княства Літоўскага” прысвячае калінінскім зборам.

АДКУЛЬ ТВОЙ РОД

У Нацыянальным гістарычным архіве захоўваецца шмат дакументаў, якія мусяць спатрэбіцца ў вывучэнні радаводу. Генеалагічнае даследаванне на іх аснове могуць правесці спецыялісты. Кошт такой паслугі дасягае да 1800 рублёў. Аднак праз вялікую колькасць запытаў новыя да канца года прымашь не будуць.

Не варта адмаўляцца ад самастойных пошукаў у чытальнай зале архіва. Каб трапіць туды, неабходна зарэгістравацца і загалда даслаць заказ на выдачу дакументаў. Дзяніс Лісейчыкаў раіць: “Памятайце, што фонды нашага архіва ахопліваюць не ўсе гістарычныя перыяды і не ўсю тэрыторыю сучаснай Беларусі. У нас захоўваюцца дакументы па генеалогіі з трох буйных губерняў Расійскай імперыі — Мінскай, Магілёўскай і Віцебскай. Храналагічныя межы — ад другой паловы XVIII да пачатку XX стагоддзя. Калі ёсць зачці, можна прыходзіць у архіў. Але перад гэтым варта вывучыць сямейныя архівы, перагледзець старыя фотаздымкі і надпісы на іх. Дакументы за XX стагоддзе можна знайсці ў абласных і занальных архівах”.

Таксама Дзяніс Васільевіч папярэджвае: не з усімі матэрыяламі атрымаеш працаваць самастойна. Складанасці ўзнікаюць праз тое, што дакументы рукапісныя. Да таго ж перашкодай можа стаць мова помнікаў. Напрыклад, без ведання старабеларускай палеаграфіі цяжка разабрацца ў спецыфічным напісанні і скарачэннях.

Данііл ШЭЙКА

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ.
На здымках: дакументы з фондаў Нацыянальнага

Мінуўшчына не спіць

Установа зберагае больш за мільён дакументаў, якія распавядаюць пра палітычны лад, сацыяльна-эканамічнае становішча і культурныя набыткі розных эпох, ад XIV да пачатку XX стагоддзя. Найбольш раннія — арыгінальныя пергаментныя акты на старабеларускай, старапольскай і лацінскай мовах. Гэта прывілей і даравальныя лісты вялікіх князёў літоўскіх і польскіх каралёў, дыпламатычныя і ўнутрыдзяржаўныя дакументы. Захоўваюцца яны ў адмысловым памяшканні, куды не трапіць кожны ахвотны. Але гэта не значыць, што атрымаць доступ да помнікаў увогуле немагчыма. Архіўныя дакументы ж дапамагаюць даследчыкам закрыць лакуны айчынай гісторыі, а звычайным асобам — спазнаць свой радавод. Так дзякуючы фондавым матэрыялам спецыялісты распрацавалі праекты аднаўлення Мірскага замка, Сафійскага сабора і іншых славунасцей.

кументаў. Шэраг дапоўнены творамі выяўленчага мастацтва, сярод якіх — малюнкi Напалеона Орды.

Летась апублікавана віртуальная выстава “Першы мінскі тэлефон” да 135-годдзя ўводу ў дзеянне першай тэлефоннай станцыі агульнага карыстання. Навелвальнікам даступна алічбаваная архіўная справа аб стварэнні тэлефоннай сувязі ў Мінску паміж будынкам пажарнай каманды і гарадской каланчой за 1882-1889 гады, даклады аб неабходнасці тэлефанізацыі горада і іншыя матэрыялы.

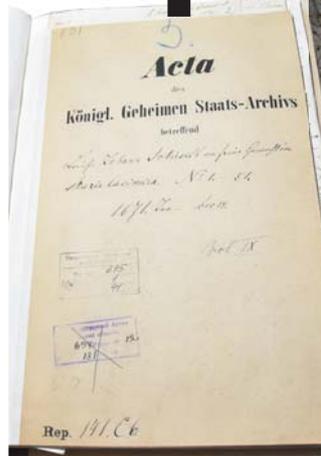
ПОМНІКІ Ў ВІРТУАЛЬНЫМ ФАРМАЦЕ

Па словах намесніка дырэктара архіва Дзяніса Лісейчыкава, для ўсёй галіны актуальнае пытанне анлайн-доступу да лічбавых копіяў дакументаў. Нашы суседзі яго вырашаюць. Напрыклад, латвійскія архівісты адсканавалі і апублікавалі ў Інтэрнэце матэрыялы, якія могуць спатрэбіцца ў генеалагічных даследаваннях. Але варта ўлічыць, што аб’ёмы іх фондаў значна меншыя за беларускія. Не ў кожнага ёсць магчымасць прыходзіць у архіў, таму карысным стаўся б анлайн-пошукавік для працы з архіўнымі дакументамі дома. У нашай краіне гэтае пытанне пакуль не прапрацавана на ўзроўні заканадаўства: невядома, на якіх умовах даваць доступ да фондаў — платна ці бясплатна. Тым не менш Беларускі навукова-даследчы цэнтр электроннай дакументацыі стварае агульную базу ўсяго нацыянальнага архіўнага фонду. Мяркуючы, што на гэтым рэсурсе кожная ўстанова будзе паступова публікаваць свае дакументы. Нацыянальны гістарычны архіў мае ўжо больш за мільён лічбавых копіяў, але пакуль яны даступныя толькі па лакальнай сетцы ў чытальнай зале.

Яшчэ адна магчымасць наблізіць каштоўнасці да шырокай аўдыторыі — віртуальныя выставы на сайце архіва, прысвечаныя яркім асобам і з’явам айчынай гісторыі. У лютым установа падрыхтавала праект “Паэт. Навуковец. Грамадзянін” да 225-годдзя з дня нараджэння Тамаша Зана. Карыстальнікі могуць пабачыць лічбавыя копіі генеалагічных табліц роду Занаў герба “Ястрабец”, запісаў з метрычных кніг і іншых да-

НАДРУКАВАНАЕ ЗАСТАЕЦЦА

Гісторыя выдавецкай дзейнасці архіва даўняя. Раней пераважалі традыцыйныя зборнікі дакументаў, прысвечаныя пэўным падзеям і асобам. Затым перагледзелі падыходы і вырашылі выпускаць тэматычныя кнігі — біяграфічныя даведнікі, зборнікі картаграфічных і іканаграфічных матэрыялаў. Летась пад адной вок-

ных устаноў губернерскіх цэнтраў. Вынікам стаў зборнік “Мінская мужчынская гімназія: фатаграфічныя матэрыялы”. Кніга змяшчае больш за трыста партрэтаў навучэнцаў і абі-турыентаў установы, а таксама асоб, якія здалі іспыты на знанне настаўніка народнага вучылішча або аптэкарскага вучня. Многія з іх пазней сталі вядомымі творацамі, навукоўцамі, дзяржаўнымі і вайсковымі дзеячамі. На старонках выдання можна ўбачыць юнага Кандрата Крапіўа або Сцяпана Булата — першага рэдактара газеты “Савецкая Беларусь”. Фатаграфіі зроблены ў агульце Мінска, Барысава, Брэста, Вільні, Любліна і іншых гарадоў. Шыпер рыхтуецца другі том серыі “Архіўнае фота”, прысвечаны навучэнцам жаночай гімназіі ў Мінску.

На больш вузкую аўдыторыю разлічана серыя “Святыні Вялікага Княства Літоўскага”. Першая кніга ўтрымлівае тэксты ўсіх вядомых генеральных візітацый уніяцкіх цэркваў і манастыроў ВКЛ за XVII стагоддзе з беларускіх, расійскіх і ўкраінскіх збораў. Дакументы уяўляюць сабой апісанні храмаў, складзеныя прадстаўнікамі біскупату. Месцазнаходжанне, тытул, склад прыхода, маёмасць — гэтыя і іншыя аспекты занатаваны ў матэрыялах. Выданне карыснае для вывучэння не толькі канфесійнай гісторыі, але і дэмаграфіі, тапанімікі, матэрыяльнай

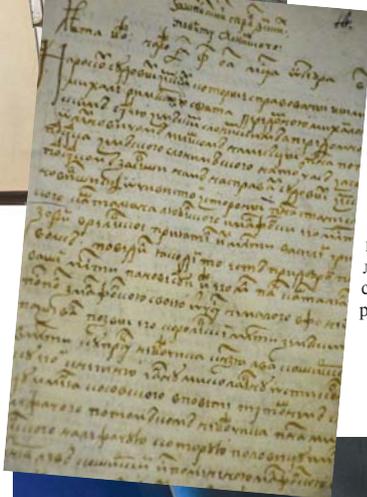

Пацвярджальны прывілей князёў Фёдара і Канстанціна Карыятавічаў пану Грынку на горад Сакалец за верную службу — найстарэйшы дакумент у фондах Нацыянальнага гістарычнага архіва. Ён датаваны 20 чэрвеня 1391 года.

ладкай сабралі малюнкi гетмана Януша Ралзівіна, якія адносяцца да XVII стагоддзя.

— Я называю гэта Інстаграмам міністра абароны ВКЛ, — жартуе Дзяніс Лісейчыкаў і дадае: — Калі ён праязджаў дзе па працоўных або асабістых справах, любіў на апалячэнку нешта замаліваць. Гэта маглі быць вайсковыя трафеі, панарамы гарадоў і мястэчак, купалы і агульны выгляд праваслаўных храмаў.

Пазней у архіве заняліся апрацоўкай фотаздымкаў з фондаў навучаль-

Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, графік Сяргей Волкаў на гэтым тыдні адзначыў 80-годдзе. Дата стала нагодай успомніць творчы шлях і паразважаць аб дзіцячай кніжнай ілюстрацыі — менавіта гэтая сфера прынесла вядомасць мастаку. Яго сакавітыя малюнкi ў тэхніцы тушы, расфарбаванай акварэллю, угрыгожваюць больш за тры сотні выданняў. Майстар і цяпер актыўна працуе: ілюструе новы зборнік казак, яшчэ два рукапісы на чарзе.

— Род ваш славыты: дзядуля — народны мастак БССР Валянцін Волкаў, бацька таксама вядомы жывапісец і графік. Ці быў у вас нейкі іншы варыянт, акрамя як працягнуць сямейную справу?

— У Волкавых унутры такое сядзіць — нікога ні да чаго не падштурхоўваць, хоць дзед адгаворваў майго бацьку, калі той хацеў паступаць у Віцебскі мастацкі тэхнікум. Таксама Волкавы ўпартыя. Таму бацька ўсё ж паступіў, вельмі добра вучыўся і стаў выдатным мастаком. Я ў маленстве марыў пра самалёт, але потым нешта, як кажучы, шчоўкнула — і мы з сястрой, нічога не сказаўшы бацькам, пайшлі да Сяргея Каткова ў Палац піянераў. Толькі праз месяц сазналіся, што ходзім у студию выяўленчага мастацтва. Бацька быў здзіўлены, а маці ўвогуле казалі ісці ў політэхнічны тэхнікум, як сябры. І вось тая ўпартасць: пайшоў у наша вучылішча, якое цяпер носіць імя Глебава. Потым, нават не скончыўшы вучылішча, паступіў у тэатральна-мастацкі інстытут. У той час трэба было браць рэкамендацыю ад свайго галоўнага педагога. У мяне быў выдатны настаўнік — Акім Шаўчэнка. Вось гэта сапраўдны педагог. Дасціпны, вельмі далікатны чалавек, да кожнага даходзіў і кожнаму ўкладаў у галаву тое, што трэба. У інстытуце не так пашанцавала. Выкладчыкі маладыя, ім было не да нас, бо трэба было займацца ўласнай творчасцю.

— Вашай дыпломнай работай у тэатральна-мастацкім інстытуце былі ілюстрацыі да Салтыкова-Шчадрына, але потым вы пачалі аздабляць выключна дзіцячыя выданні. Чым такі выбар абумоўлены?

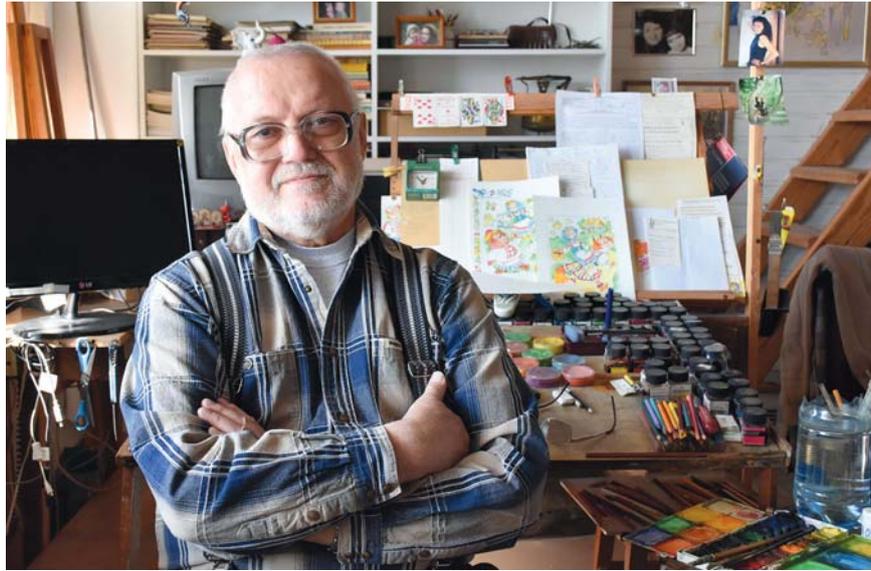
— У мяне была думка зрабіць дыплом на кнізе “12 крэслаў” Ляффа і Пятрова. У хрушчоўскую аэлігу з іх толькі знялі ўсе забароны. Сабраў шмат матэрыялу, але кафедра была супраць. Ледзь

Даведка “К”

Сяргей Анатольевіч ВОЛКАЎ нарадзіўся 18 сакавіка 1942 года ў Мінску. Скончыў Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут. Член Беларускага саюза мастакоў з 1973 года. У розныя гады кіраваў секцыяй графікі і аб’яднаннем “Верасень”, быў членам праўлення Саюза мастакоў СССР.

Працуе ў кніжнай і станковай графіцы ў тэхніках акварэлі, маляўніцтва, літаграфіі. Аформіў больш за 300 кніг у беларускіх і расійскіх выдавецтвах. Сярод іх — “Палескія рабінзаны” Янкі Маўра, “На двары Алімпаіда” Эдзі Агняцэв, “Няхай сонца не заходзіць” Івана Муравейкі ды іншыя.

Сяргей Волкаў: “Злое, агіднае не магу маляваць”

адваіваў тады Салтыкова-Шчадрына. А пераход адбыўся адразу, бо ніводнай кніжкі для дарослых я не ілюстраваў. Яшчэ на перадапошнім курсе інстытута пайшоў у выдавецтва “Беларусь” і паказаў там свае работы. Там мяне ведаў Мікалай Гудзіев, які працаваў педагогам на кафедры графікі. Ён прапанаваў даць мне дзіцячую кніжку. Надрукавалі. І пасля дыплама пайшлі кніжкі гэтага ж выдавецтва адна за другой. Але я ж і ставіў сабе мэту рабіць любімую кніжку так, каб мастацкаму рэдактару хацелася і наступную мяне даць. Кожны раз трэба было выкладвацца па поўнай. Ніякай халтуры я сабе не дазваляў. Засвоіў такі бацькаў запавет: калі не атрымаваецца малюнак ці ілюстрацыя, адчуваеш, што гэта не тое, зараз жа рві на кавалкі, выкідай і рабі наступны варыянт. Наступны ў любым выпадку будзе лепшы. І цяпер у сметніцы многа. Раблю кніжку казак народаў свету, некалькі ілюстрацый там ужо ляжыць.

— Адна справа — уласная незадаволенасць, але ёсць жа меркаванне аўтара кнігі. Ці лёгка знаходзіць паразумненне з пісьменнікамі?

— Можна, унікальны выпадак: ніхто да мяне не лезе з заўвагамі і пажаданнямі. Усе, відаць, вераць у тое, што кніжка будзе зроблена як след. Апошнія дваццаць-трыццаць гадоў нават не памятаю, каб у мяне былі нейкія супярэчнасці з аўтарамі. Не хачу казаць, што я такі суперталент, але так склалася, што з пісьменнікамі ў мяне заўсёды вельмі добрыя адносіны.

— На некаторых літаратараў нават рабілі шаржы...

— Так, рабіў. Зараз проста няма часу. Рабіў на Барадуліна, на Зуёнка, на іншых пісьменнікаў. Гілевіч крыху пакрыўдзіўся. Я зра-

біў манументальны такі партрэт, ён атрымаўся як дуб. Магутная шыя і галава, грыва. Напрасіўся, што называецца. Але потым, калі была выстава, прысвечаная Гілевічу, у музеі гісторыі беларускай літаратуры, ён прасіў, каб гэты шарж там абавязкова быў.

— У шаржах, плакатах, карыкатурах гумар значна настрэйшы, чым у дзіцячых ілюстрацыях. Як мірыце ў сабе дабрадушнасць і колкасць?

— Я сказаў бы, што гумар там не востры, а гратэскны. Так сярэю шаржаў і назваў — “Гратэск”. Але шаржы не павінны

па міфалогіі. Гэта было недзе ў 1995 годзе, а потым я адшоў ад гэтай тэмы. Але потым узрушыла мяне, што ўсе кнігарні былі забіты кніжкамі па індыйскай міфалогіі, егіпецкай, скандынаўскай. Славянскага нічога. Тады мне ўспомніліся дыяфілмы. Прыйшлося самому падняць матэрыял, напісаць тэксты, аформіць, зрабіць макет. І вось атрымалася кніжка “Багі і міфы старажытных славян”, якую шмат разоў перадавалі. На кожным развароце — адно бовства і тэкст пра яго. Паўсюль унікальны арнамент, то-

“ Не ўпадаючы ў інфантилізм, ён застаецца ў межах традыцыйнага мастацкага малявання для дзяцей. Для мастацкага тэмпераменту характэрны аптымістычны пачатак, але і прысутнічаюць сарказм, іронія ці гратэск, як у сатырычных плакатах і карыкатурах.

Марына ЭРЭНБУРГ, мастацтвазнаўца, мастак-графік

быць здэклівымі, не павінны паказваць адметныя бакі людзей ў абразлівым выглядзе. А сатырычных плакатаў у мяне каля 80. Яны паказваюць на нейкія хібы, ад якіх трэба было б пазбавіцца, але яны не злыя. Злое, агіднае не магу маляваць. Дакладней, магу намаляваць што заўгодна, але не цягну мяне да такога.

— Вы праілюстравалі шмат фальклорных выданняў — зборнікаў казак, загадак, лічылак — і нават самі напісалі кніжку пра нашу міфалогію. Адкуль з’явілася цікавасць да гэтых пластоў спадчыны?

— Падчас працы на студыі “Дыяфілмы” зрабіў дзве стужкі

лькі ў адзінны экзэмпляры. Кніжку расхоплівалі імгненна, у школах нават умудраліся па ёй ставіць тэатралізаваныя прадстаўленні.

— Ведаю, што паэтычны вопыт таксама маеце. Якія тэмы блізкія вам у літаратурнай творчасці?

— Ёсць кніжка, якую я не прапагандавалі, не паказваў. Яна выйшла невялічкім накладам, і я падарыў яе блізкім сябрам. Там недзе каля васьмісот вершў — любоўная лірыка. Я не разумею, як можна такія вершы чытаць у мікрафон, скачучы па сцэне. Калі дарыў кніжку каму-небудзь, казаў: “Толькі, калі ласка, чытай увечары. Садзіся ў крэсла, запя-

львай таршэр і чытай спакойна”. Таксама напісаў невялікую кніжачку “Запіскі юнага пенсіянера”, але таксама яе не рэкламую, бо не бярэся лічыць сябе паэтам. Я не паэт, я мастак.

— Вы пачалі займацца ілюстрацыяй больш за паўстагоддзе таму. З таго часу істотна змяніліся тэхналогіі, а з імі — успрыманне дзіцяці свету. Ледзь не з калыскі яны трымаюць у руках смартфон. Ці прыходзіцца праз гэта карэктаваць свой почырк?

— Ілюстрацыя не можа застаць на месцы. Мой бацька калісьці рабіў класічныя ілюстрацыі, але час праходзіць, з’яўляюцца новыя пытанні і новыя запыты. Трэба мяняцца. У мяне ёсць добрая плячоўка для эксперыментаў — часопіс “Вясёлка”, з якім супрацоўнічаю з 1970 года. І што мяне прыцягвае ў дзіцячай кнізе — шырокая прастора для фантазіі.

— Складаная задача — зрабіць зразумелы, прыягальны малюнак і не скаціцца да прымітыву.

— Прымітыву — хвароба многіх нашых мастакоў, хто спрабуе працаваць над дзіцячымі кнігамі. Прамітывуныя ілюстрацыйныя завалы. То ў дадазм кідаюцца, то пачынаюць вылізваць малюнкi і паказваюць ката так, што прапрацавана кожная шарсціначка. Хаця фотаапарат зробіць гэта ў тысячу разоў лепш. Маладыя мастакі бягуць у дзіцячую ілюстрацыю, не маючы сапраўднай школы. Тут і выяўляецца няўменне маляваць. Без кітча, без сюсюкання. Прычына гэтай хваробы ва ўзроўні адукацыі. Забылі, што такое маляваць з прыроды.

— Кнігі з вашымі ілюстрацыямі прайшлі праз тысячы рук, аднак не кожны заўважыць у кнізе імя мастака. Не шкадуеце?

— Але ж гэта не самае галоўнае, каб людзі крычалі: “Вунь пайшоў жыць Волкаў!” Навошта мне папулярнасць? Няхай лепш глядзіць мае работы. Я глыбока ўпэўнены, што мяне так ці інакш ведаюць. Спрабаваў вызначыць агульны тыраж праілюстраваных кніг. Лік ідзе на мільёны. Няхай нават палова пайшла на макулатуру, але такога не можа быць: іх разбіраюць хутка, гэта я ведаю па звестках з аддзелаў маркетынгу выдавецтваў. Людзі бачаць маю творчасць, але я працую не дзеля імя, а дзеля таго, каб дзецім было цікава і весела. Апошнія гады ў мяне такая задача — хоць некалькі спрабаваць адцягнуць ад камп’ютараў, ад заходняй коміксавай культуры. Важна павярнуць да беларускай культуры. Разумею, што алзін горы не звярну, але хця б паўпрацэнта людзей задумаецца.

Данііл ШЭЙКА

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ.

Задума надаць дранікам (ці, дакладней, стравам з таркаванай бульбы) статус элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны толькі на паверку здаецца легкадунным пярсам. Насамрэч у ёй закладзены вельмі глыбокі мэсэдж.

Калі іншыя кулінарныя (і не толькі) традыцыі ўносяцца ў Дзяржаўны спіс найперш дзеля захавання, тут сітуацыя, бадай, адваротная. Дранікам знікненне не пагражае. Наадварот, яны самі актуалізуюць паняцце спадчыны. Паспаліты беларус (зразумела, гараджанін, прычым ужо не ў першым пакаленні) мае шанец усваядоміць сябе як носьбіта народных традыцый, што жывуць не толькі ў нейкай далёкай вёсцы, але і непасрэдна на ягонай кухні.

Ну а далей, хочацца верыць, у яго з'явіцца жаданне спасцігнуць гэтую спадчыну трохі глыбей — і не толькі кулінарную. Хаця і яна тычыцца не аднаго страўніка. Вядомы эксперт у галіне нацыянальнай кухні, загадчык кафедры этналогіі, музейналогіі і гісторыі мастацтваў БДУ Тадэвуш НАВАГРОДСКІ перакананы, што сувязь паміж ежай і ментальнасцю куды больш шчыльная, ніж нам здаецца.

— Здаецца, менавіта з вашых вуснаў прагучала шакавальнае для многіх адкрыццё: дранікі насамрэч не такія і даўняя страва...

— Дык і бульба таксама ў нас не надта даўно з'явілася. Першая згадка пра яе — у 1736 годзе, пры Аўгусте III, на тэрыторыі Гродзеншчыны. Што не дзіўна — у Расіі яна з'явілася прынамсі гадоў на 75 пазней. Прычым новая культура прабівала сабе дарогу вельмі марудна: на пачатку людзі не ведалі, як яе выкарыстоўваць, ды елі атрутныя ягады. Толькі потым нехта скеміў, што есці трэба клубні, якія нагадвалі бульжнік — адсюль, магчыма, і слова “бульба”. Але доўгі час да яе ставіліся ўсё адно з пэўнай пагардай. Тыя бабулі, якіх мы сустрэкалі ў этнаграфічных экспедыцыях, лічылі, што бульбай частаваць шанюньных гасцей непрастыжна. Прычым, паводле іх згадак, так лічылі нават у не надта сыты міжваенны перыяд. Капуста і морква мелі куды лепшую рэпутацыю.

— **То-бок беларусы расмакавалі бульбу зусім наўдзіна?**

— Яе гістарычны лёс на нашых землях увогуле ўнікальны. Звычайна інавацыя або хутка прымаецца, або адразу адкідаецца, бо не адпавядае агульнай плыні развіцця этнічнай культуры. Згадайма хаця б безалкагольныя вяселлі, якія ў свой час насаджаліся зверху.

А вось з бульбай усё было зусім іначэй. Уявіце, што яшчэ ў сярэдзіне XIX стагоддзя яна займала ў пасуўных плошчах толькі 2,5%! Але ўжо з другой паловы пайшоў сапраўдны бум. Людзі зразумелі, што гэтая культура для нашага клімату падыходзіць, ураджай неblaгi, захоўваць яго лёгка... Таму бульба паўсюдна ўвайшла ў структуру пасеву і харчавання ды не раз ратавала нашых продкаў ад голаду ў тыя гады, калі мужчыны кухарыць было чымсьці неналежаным, гэта высьмейвалася. Хаця былі выключэнні. Вядомы этнограф XIX стагоддзя Мікалай Нікіфароўскі піша, што барановы тэстыкулы гатавалі выключна мужыкі — лі-

— Толькі суратам? А чаму ж нас тады сталі называць “бульбашамі”? І як вы, дарэчы, да гэтага ставіцеся?

— Многія крыўдзяцца, але я тут нічога зняважлівага не бачу. Гэта своеасаблівае манушка для этнасу. Або экзатэнізм — тое, як нас называюць звонку. Яны наогул часцяком утвараюцца ад харчовых звычак: скажам, макароннікі або жабаеды... У Семежава тамтэйшых жыхароў ніхто з суседзяў семежаўцамі не называе — толькі саладуннікамі. Бо саладуха — саладка мучная каша — была сярод іх у вялікай панашне.

А чаму “бульбашы”? Мо таму, што беларусы ўрэшце бульбу сапраўды расмакавалі ды вынайшлі мноства адметных страў з яе. Прыкладам, стараверы Віцебшчыны пачалі гатаваць знакамiты гульбішнік — запяканку з тоўчанай бульбы. Цяпер яго, дарэчы, хочучь зрабіць кулінарнай візітэўкай свайго краю.

— **Ну а дранікі?**

— А вось дранікі ні ў якіх крыніцах доўгі час не згадваліся. Ёсць дапушчэнне, што яны наогул з'явіліся ў савецкі перыяд у пунктах грамадскага харчавання. Як гэты “спрошчаны” варыянт.

— **Сёння з'яўляецца багата розных публікацый адносна ўплыву кухні на ментальнасць. Наколькі правільны такі шлях ідэнтыфікацыі — праз ежу?**

— Як пісаў знакаміты антраполог Клод Леві-Строс, чалавечтва пачынаецца з кухні. Бо менавіта ў той момант, калі homo sapiens пачаў гатаваць, наш від зрабіў крок ад прыроды да цывілізацыі. Кулінарыя — гэта той устойлівы элемент культуры, які падвержаны зменам менш за іншыя. Таму праз ежу можна зразумець псіхалогію як асобы, так і цэлага этнасу. Як мы ямо, у якой паслядоўнасці, як рассяджаемся, якія нормы этыкету, хто падае ежу, хто гатуе...

Праз ежу можна зразумець псіхалогію як асобы, так і цэлага этнасу. Як мы ямо, у якой паслядоўнасці, як рассяджаемся, якія нормы этыкету, хто падае ежу, хто гатуе...

Тадэвуш НАВАГРОДСКІ, загадчык кафедры этналогіі, музейналогіі і гісторыі мастацтваў БДУ

Прыкладам, яшчэ ў савецкія часы на кухні завялілася амаль выключна жанчыны. Раней казалі: “З качаргою — не з сахою”. Аднаведна, калі мужчыны кухарыць было чымсьці неналежаным, гэта высьмейвалася. Хаця былі выключэнні. Вядомы этнограф XIX стагоддзя Мікалай Нікіфароўскі піша, што барановы тэстыкулы гатавалі выключна мужыкі — лі-

Тадэвуш Наваградскі.

Сакральны сэнс дранікаў

чылася, што кабета з гэтым не справіцца.

— Як цяпер шашлык. Дарэчы, гэтае слова азначае не толькі страву, але і саму бяседу.

— Дык ежы спрадвеку была ўласціва камунікацыйная функцыя. У традыцыйнай культуры любую важную падзею адзначалі сумеснай трапезай: сватаўства, хаўтуры, набыццё каровы... А некаторыя стравы і наогул мелі выключна рэгулявальную, сімвалічную напружку. Тую ж бабіну кашу гатавалі на радзіны не для таго, каб карміць гасцей. А калі нашага продка запрашалі на кліцкі, ён разумеў, што ў сям'і нехта па-

юць пэўны сакральны сэнс?

— Нават не шукайце, бо не знойдзеце! Я сваім студэнтам не раз казаў: калі хто назаве хоць адну святочна-абрадавую страву з бульбы — адразу залік аўтаматам. Яны пачынаюць ламаць галаву, прыдумляць нешта — але безвынікова.

І прычына тут відавочная. Асноўныя элементы святочна-абрадавай культуры сфармаваныя задоўга да той пары, калі ў нас распаўсюдзілася бульба. Адпаведна, гэтая ніша была занята іншымі стравамі, куды больш старадаўнімі: мучнымі і крупянымі.

— **Затое сёння нават самое слова “дранік” — гэта ўжо прыкмета самаідэнтыфікацыі...**

— Наконт слова... Мая маці, якой 94 гады, нават не ведае, што гэта такое. На яе радзіме іх называлі “бульбянікі”. А яшчэ недзе — дзеруны. З бульбай у нас наогул звязана багата адметных рэгіянальных слоўцаў. Скажам, цэлікі або салонікі — гэта цэлыя абабраныя бульбыны. А “бульбу ў мундзірах” часам называюць “цыганамі”.

— Нават элемент нематэрыяльнай (або жывой) спадчыны для надання яму статусу трэба неяк апісаць. А ў нас ужо каторы год доўжыцца лезь не грамадзянскі канфлікт: ці трэба дадаваць у дранікі цыбулю...

— Ой, каб толькі цыбулю! Чытаючы тыя апісанні дранікаў, якія цяпер прыходзяць да нас з усіх куткоў Беларусі, я часам сам дзіўлюся. Чаго толькі туды не дадаюць: і моркву, і лісічкі, і нават тварог... Але ж гэтыя рэгіянальныя асаблівасці не маюць кардынальнага характару: прыныпова ж тэхналогія не мяняецца. Таму ніякай праблемы тут не бачу.

— **Ці няма небяспекі, што яшчэ большая раскрутка страў з таркаванай бульбы прывядзе да прафанізацыі нацыянальнай кухні — якая, будзем шчырымі, і без таго ідзе поўным ходам?**

— Нейк даводзілася прымаць гасцей. Вырасціць звычкі іх у вядомы этнаграфічны музей і накарміць абедам у тамтэйшай карчме. Выправіўся на разведку, замовіў там дранікі... Смак жахлівы. Пытаю, ці свежыя яны. Ды не, кажучь, замарожаныя.

Або аднойчы пабачыў у меню пячыста. У традыцыйнай культуры гэта цэльныя кавалкі мяса: кумпяк, парася, гусь, рыба... Замовіў дзеля цікаўнасці. І што б вы думалі: прыносяць мне бутэрброды з вяндлінай!

Каб такіх казаўся не здаралася, патрэбная адукацыя. Нейк да мяне звярнуўся адзін бізнесмен, які хацеў адкрыць рэстаран нацыянальнай кухні. Папрасіў прачытаць лекцыю для ўсяго персаналу — ад гартэробшчыцы да афіцыянта. Я цэлы тыдзень распавядаў ім пра этнагенэз беларусаў, традыцыйную культуру, жытло, абрады, строі...

А потым іспыт. Тым, хто здаць яго з першага разу, шэф паабяцаў прэмію ў 500 долараў. Добра было б, каб у мяне ўсе студэнты так старанна вучыліся!

— **А наколькі ў нас сёння тэорыя стасуецца з практыкай, а этнаграфія — з бізнесам?**

— На шчасце, усё болей. У нас была магістрантка, якая далася культуры прывілеяваных саслоўяў Беларусі. А потым заснавала аграбяседу, каб скарыстаць свае веды на практыцы. Ведаю гаспадыню іншай сядзібы, якая ходзіць па суседніх вёсках ды запісвае рэцэпты ад бабук. У яе мяно можна сустрыць, скажам, пірог ад бабы Спешы. То-бок лакальная культура харчавання адраджаецца дзкуючы апаратызму.

Але усё гэта адбываецца на энтузіязме, без прынкуі. Прымуц наогул у нас толькі за сталом практыкаваўся. Хіба не ведаеце, што гаспадар павінен быў літаральна за шпірку браць госьця, каб той пакаштаваў кожную страву? У старэйшым пакаленні гэта досюль на генетычным узроўні. Раней казалі: на вяселлі ўсяго было — і паесці, і выпіць, толькі не было прымуцу. Значыць, непапрадак.

Аднак насалджаць традыцыйную культуру такім метадам, пэўна, не атрымаецца.

У бібліятэчнай пошце ўсё часцей з'яўляюцца артыкулы, дзе бібліятэкары аналізуюць, што з кніг цікавіць чытачоў і з якой прычыны. Веданне гэтага дапамагае будаваць перспектыўную бібліятэчную палітыку. Такі разгляд тэмы, якая на нашых старонках раней не ўзнімалася, — доказ развіцця бібліятэчнага ўплыву на чытацкую актыўнасць...

Лісты гэтыя схіляюць да пэўнага аналізу і мяне. Ці не з дзяцінства я выявіў для сябе асноўны кніжны жанр — добрая літаратура. Складнікі яе, як падаецца, — багатая мова, аўтарская шчырасць і небанальны сюжэт. Да самой кніжкі таксама патрабаванні вялікія — годны выгляд выдання, выразныя ілюстрацыі і ўсё тое, што пераконвае: кніжку выдавалі з любоўю да чытача. Дарэчы, вельмі істотны момант, на які бібліятэкары забывацца не варта. Дык вось, маё стаўленне да такой кнігі з часам мянялася. Зараз усё патлумачу.

Асаблівага збору кніг у дзяцінстве я не меў. Бібліятэкі дзяржаўныя мае заплыты задавальнялі не заўжды. Выйсць было адзінае: кніжныя калекцыі сяброў, бацькі якіх па сваёй пасадзе мелі знаёмствы ў сферы кніжнага гандлю. Вось на гэтай шчодрай на дзівоўны паляўцы я і пасвіўся. Інакш ніколі мне, школьніку, не трапілі б у рукі двухтомнік братоў Грым ці падарункавае выданне “12 крэслаў” з класічнымі ілюстрацыямі Кукрыніксаў. Але на ўсю гэтую паліграфічную раскошу я не звяртаў аніякай увагі. Галоўнае было здабытае прачытаць. А потым на скарыстаную кніжку, вобразна кажучы, хоць патэльна стаў. Гэткае дзяцінства буюла ў маёй душы класа да пятага.

Потым дзед Сяпчан дапусціў мяне ў сваю бібліятэку. Дакладней кажучы, кніжкі збіраў не ён, а яго сыны, мае дзядзькі, што сталі афіцэрамі і раз'ехаліся па свеце. Толькі тады я зразумеў, што добрая кніга — важкая рэч. Памятаю “Рабінзона Круза” на ўкраінскай мове з такімі гравюрамі, што адравацца ад іх было немагчыма. Такое багацце хацелася мець самому. Пачатак маёй калекцыі паклаў паларунак дзядзькі Валодзі — альманах “Свет прыгод” з першым творам Стругацкіх “Краіна барвовых хмар”. Я з гэтай кніжкай нават спаў. І па сёння не зразумею, як гэты “Свет...” выманіў-вымяняў у мяне аднакласнік. У дзяцінстве не бывае розуму з лішкам. Аднакласнік пасля школы фарцаваў кнігамі, ці не з тыльзень хадзіў за мной, выпрошваў прозу Пастэрнака “Паветраныя шляхі”. Але я ўжо навучыўся паважаць кнігу. Зразумеў, што ў кожнай сціпай душы, прызначэнне, лёс. Душа баліць, калі мае кнігі шамальваюць ці ўвогуле крадуць. Неяк знікла “Новая зямля” Якуба Коласа з бліскучымі ілюстрацыямі Эдуарда Агунювіча. Прайшло некалькі гадоў, і нехта невядомы перадаў мне ў “ЛІМ”, дзе я калісьці працаваў, пакет з кнігамі. Была

Раздзіваўскага балю ўрачытасьць.

Ангажую вас на конскі бранль!

Выстава напярэдадні юбілеяў класікаў.

Юныя кразнаўцы з Бабруйска перапраўляюцца праз Прыпяць на пароме.

Вось такое яно, “Улассе ў Луках”.

там мая “Новая зямля” і ў якасці бонусу-прабачэння — нататкі Сяргея Даўлатава. Шляхі кніг і людзей — нявызначаны. Да прыкладу, у адной з сельскіх бібліятэк Коласу не пашанцавала. Мяркуючы па лістку кнігавыдачы, так і не патрапіла за дзесяцігоддзі ў рукі аматара беларускага слова. Для таго і працуем, каб годныя кніжкі мелі шчаслівы лёс.

Сёння паспрабую класіці хіт-парад абласцей у плане чытацкай актыўнасці тамтэйшых работнікаў культуры. Як і заўжды, лізірую *Продзеішчына*. Загачык аддзела метадычнай работы **Дзятлаўскага** раённага цэнтру культуры і народнай творчасці **Марына Лукіянец** напісала: “*Атмасфера ХХІІІ—ХІХ стагоддзюў завітала на некалькі гадзін у лустраную залу Дзятлаўскага РЦК, дзе ладзіўся ІІ Раздзіваўскі бал. Танцамайстар Анатоль Кардаш, мастак, кераміст, кіраўнік харэаграфічнага аб'яднання “Эпатажны блюз” пры Новаляўнян-*

*скім доме культуры цягам апошняга часу адраджае і папулярызуюе балную традыцыю на Дзятлаўшчыне. Ён прапанаваў гасцям ІІ танцаў, папулярных некалькі стагоддзюў таму. Сярод іх — полька венскі вальс, падыспань, конскі бранль... Апрача танцаў, удзельнікі балу ўдасканалівалі валоданне мовы веера, знаёміліся з музычнымі спортызмамі”. Распарадчыцай балу была аўтарка п'есы **Марына Лукіянец**. А пра ўніверсальнага творцу **Анатоль Кардаш** “К” пісала шмат і яшчэ столькі напіша.*

А цяпер — навіна з **Дзятлаўскага** раённай бібліятэкі. Загачык аддзела абслугоўвання і інфармацыі **Алена Якаўчык** напісала: “*У Дзень праваслаўнай кнігі ў нас ладзілася сустрэча з клірыкам храма Святых новаапостольнікаў і сведнікаў, святаром **Аляксеем Сцепановічам**”.*

Два лісты — і з **Ашмянскага** раёна, з **Мураванай Ашмянкі**. Мясцовыя метадысты паведамляюць, што ў сельскай бібліятэцы агра-

гардка да 140-годдзя з дня нараджэння **Янкі Купалы** і **Якуба Коласа** разгорнута кніжная выстава “**Янка Купала і Якуб Колас: сімвал і гонар нацыі**”. Будзем спадзявацца, што тут кнігі класікаў не абдызены чытацкай увагай.

У сельскую бібліятэку **Мураванай Ашмянкі** завіталі навучэнцы мясцовай школы. Яны наведлі музейны кразнаўчы пакой, пазнаёміліся з этнаграфічнай экспазіцыяй, прысвечанай гісторыі вёскі. Гаворка ішла пра побыт і традыцыі мясцовых жыхароў.

Пісаў я ў свой час і пра “**Улассе ў Луках**”. Гэтае свята, дзе галоўным героем выступае рабацяга **Конь**, стала адной з выразных візітоўкаў **Карэліцкага** раёна.

Заўжды актыўны на старонцы нашага агляду **Ліпскі** раён. Гэтым разам ён пралстаўлены навіной ад бібліятэкара аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Лідскага** раённай бібліятэкі **імя Янкі Купалы Кацярыны Сандаковай**. Яна распавяла пра акцыю “**Дзень бяспекі. Увага ўсім!**”. “*Мэта гэтага — напярэдадні нажараў і ібелі людзей, — піша спадарыня Кацярына. — Бралі ў ёй удзел выхаванцы ясляў — дзіцячага садка № 7 разам са сваімі выхавальнікамі. Супрацоўнік МНС правяла з дзецьмі гульні “Азбука бяспекі”.*

За **Магілёўшчыну** сёння адказваюць загачык **Магілёўскай** бібліятэкі **імя Міхаіла Лермантава** **Вікторыя Падчапіала** і загачык інфармацыйна-сэрвіснага сектара **Настасся Зароўцкая**. Яны напісалі пра юбілейныя выставы-

віншаванні “**Волаты беларускай літаратуры: Янка Купала і Якуб Колас**”, прома-акцыю “**Маё слова**”. Кніжная выстава-агляд была арганізавана і ў фазе кінатэатра “**Радзіма**”.

Да сваіх землякоў далучаецца і супрацоўніца цэнтру турызму, кразнаўства і экскурсій дзяцей і моладзі **Бабруйска** **Людміла Дабравольская**. Аўтарка піша пра вялізную ролю беларускай мовы ў справе выхавання дзяцей і моладзі. Дзеці з цэнтру ладзяць вандроркі па родным краі, арганізуюць палатачныя летнікі. А яшчэ вывучаюць творчасць **Уладзіміра Караткевіча**, **Яна Баршчэўскага**. “*Каб адчуць, што ты ў Беларусі, — распавядае Людміла Дабравольская, — недастаткова набываць у Дудутках. Трэба пачуць сапраўдную мову, народныя гаворкі. Нашы дзеці чуюць і вушачца*”. Далей спадарыня **Людміла** паведамляе пра наведанне палескай вёсачкі **Снядзін** што ў **Петрыкаўскім** раёне. Туды на-стаўніца з дзецьмі трапіла праз **Прыпяць** на пароме. Дзеці дапамагалі археолагам, слухалі мясцовыя спевы і дыялекты... Я вельмі зайдорочу гэтым дзеям,

якім так пашанцавала на дарадцу і выхавальніцу.

Міншчыну сёння прэзентуе наша сталая аўтарка **Тамара Круталевіч** — загачык аддзела маркетынгу і сацыякультурных сувязяў **Бярэзінскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі. Яна ў чарговы раз распавядае пра кнігатэрапію і спрабу давесці, што яна — рэальная. І я веру спадарыні **Тамары!** “*Чытанне добрых кніг, — упэўнена сцвярджае яна, — эфектыўная лекія для душы. У фармаце сумеснага з тэрытарыяльным цэнтрам сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва інклюзіўнага праекта “Чароўнае святло кнігі” нашы супрацоўнікі прапанавалі маладым людзям з інваліднасцю сеанс менавіта такога лячэння. Лячыліся апаздананымі класікаў і сучаснікаў. Гаючы эфект быў замацаваны раздачай кнігавітамінаў*”. Розныя лёсы ў кнігі, розныя.

Яшчэ адзін сталы аўтар “**К**” **Андрэй Струнчанка** распавёў пра святаванне **Масленіцы** ў роднай вёсцы **Мазалава Віцебскага** раёна. Такім чынам абараніў гонар **Віцебшчыны**.

А вось работнікі культуры **Брэстчыны** і **Гомельшчыны** сёння прамаўчалі. Шкада, бо не веру, што за гэты тыдзень ў гэтых абласцях нічога цікавага ў сферы культуры не адбылося. Чакаем лістоў!

Беражыце сябе, шануюны чытачы, і пішыце пра цікавае! Сустрэнемся праз тыдзень.

Па сваіх службовых абавязках я атрымала заданне “зрабіць фатаграфію” аднаго рабочага дня бібліюса, іншымі словамі — прапаніторыць яго работу па адным з маршрутаў. Выбар быў выпадковы: які выезд быў бліжэй па календары, туды і паехала.

Маршрут пралягаў праз дзве вёскі Пятрэвіцкага сельскага савета — Каменка і Навіны. Паселішчы гэтыя знаходзяцца не далёка ад Навагрудка, так што выезд зацягнуўся амаль што на ўвесь дзень. Абслугоўваючы чытачоў, мы зрабілі 7 прыпынкаў.

ЧЫМ БАГАТЫЯ СКРЫНКІ?

Пачатак рабочага дня бібліятэкара бібліюса пачаўся з падрыхтоўкі рабочага месца, на што было патрачана 40 хвілін. Найперш яна рассартавала кнігі і часопісы, размеркавала іх па 10 скрынках. Там літаратура размеркавана па відах і жанрах выданняў: кнігі і часопісы, некалькі свежых нумароў газет; жаночыя раманы і дэтэктывы; дзіцячая літаратура і г.д. Абавязкова ідзе падзел на беларускую, рускую (расійскую) і замежную літаратуру. Літаратура па папярэдніх заяўках чытачоў таксама змяшчаецца ў асобную скрынку, гэта аблягчае пошук бібліятэкару і садзейнічае больш аператыўнаму абслугоўванню чытачоў. Каб не было блытаніны, маеша спецыяльную скрынку для літаратуры, якую вяртаюць чытачы падчас выезду, яе бібліятэкар называе “каранцінам”, звычайна там кнігі адстойваюцца, а потым трапляюць у “свае” скрынкі.

Дарэчы, касцяк фонду, які лічыцца за бібліюсама, пастаніна дапаўняецца літаратурай з абанемента і чытальнай залы Навагрудскай раённай бібліятэкі, у асноўным яна па заяўках чытачоў бібліюса. Потым гэтыя кнігі і часопісы вяртаюцца на кніжныя паліцы бібліятэкі.

Што тычыцца перыядыкі, яна тут на 80 працэнтаў з фонду чытальнай залы, пры гэтым выкарыстоўваюцца як новыя, так і часопісы мінулых гадоў. Да месца скажаць, сярод іх ёсць часопісы, якія не паступаюць у чытальную залу бібліятэкі, а выпісваюцца спецыяльна для бібліюса.

А вось газеты карыстаюцца невялікім попытам, і гэта зразумела: з дня ў дзень губляецца іх актуальнасць, таму чытачам яны заказваюцца рэдка, хіба толькі “Навагрудскія епархіяльныя ведамасці”.

Чытач выбірае.

Як прачытаць 22 кніжкі за месяц

Пра аўтабібліятэку ў глыбінцы

Бібліятэкары на выездзе.

ЧАС МЯНЯЦЬ ГАЗЕЛІ?

Умовы для абслугоўвання чытачоў у бібліюсе не зусім прыдатныя. Мікрааўтобус Газель — 2007 года — за 15 гадоў, выпрацаваў свой рэсурс, тут холадна і цесна. 21 лютага, калі мы выязджалі, было дрэннае надвор’е, ішоў дождж, і тыя, хто падыходзілі да бібліюса, не мелі магчымасці там схаватца, таму людзі сталі і моклі на вуліцы. Той чытач, да каго палыходзіла чарга абслугоўвання, садзіўся на лаўку прама на ўваходзе, насупраць бібліятэкара. Менавіта вось тут і адбываўся яго запіс, а таксама запіс выбраных ім кніг. Гэта працэдура адбываецца на прыстасаваным століку, які адпавядае вышні звычайнага пісьмовага стала, а каб было прыгажэй і ўтульней, ён пакрыты самаробным настольнікам, але не толькі ў прыгажосці справа: на настольніку і рукі не так мерзнуць.

У КАМЕНЦЫ НАС ЧАКАЛІ

У першай вёсцы, а гэта была Каменка, людзі ўжо чакалі бібліюса. Парадавала, што чытачы бібліюса увогуле шчыра цікавіліся бібліятэка Навагрудчыны: напрыклад, у бібліятэкара, які выехаў у той дзень іх абслугоўваць, яны пазналі лаўрэата абласной прэміі Аляксандра Дубко

за 2021 год. Гэта была загадчыца аддзела абслугоўвання і інфармацыі Навагрудскай раённай бібліятэкі Святлана Чубрык.

Дык вось, у Каменку бібліюс прыехаў каля 11 гадзін раніш. Едуць па вёсцы, вадзіць праціналіў, пасля чаго зрабіў прыпынак у месцы, якое вызначылася гадамі практыкі курсіравання аўтабібліятэкі. Апазду да нас падыйшлі людзі, усёго 5 чалавек. Яны спыталі атрымаць кнігі, бо з хвіліны на хвіліну сюды павінна была прыехаць яшчэ і аўтакрама, месца стаянкі якой у іншым месцы, каля былога магазіна, што ў 200 метрах адсюль, і вяскоўцам яшчэ трэба было туды дайсці. Бібліятэкар жа для стаянкі бібліюса месца абрала не фармальна, яна думала пра чытачоў: амаль усе яны працываюць непадалёк. Менавіта так зручнай ім, чытачам, а не бібліятэкару. Трэба заўважыць, што, са слоў гэтых людзей, цяпер у вёсцы ўсяго толькі 5 хат, дзе зімоўць людзі.

ЦЭНТР КАМУНІКАЦЫІ

За амаль што гадзіну, якую бібліюс знаходзіўся ў Каменцы, быў не толькі здзейснены абмен літаратуры (з новых чытачоў з’явіўся толькі адзін, астатнія прайшлі перарэгістрацыю яшчэ ў студзені), але і пра-

ведзена віншаванка “Свята роднай мовы”, раздалены тэматычныя закладкі. Хтосьці пагадзіўся сфатаграфаватца каля аўтабібліятэкі.

Увесь час паміж людзьмі вяліся размовы, і гутарка была не толькі пра кнігі і пра працывапанай бібліятэкарам тэме роднай мовы, людзі самі ўздымалі цікавыя ім пытанні. Так было не толькі тут, у Каменцы, але і далей па маршруце, у вёсцы Навіны. Чытачам вельмі хацелася абмеркаваць з аднавяскоўцамі, дый з намі, пачуце па тэлевізары і радыё. А ў вёсцы Навіны тыя, хто маладзейшы, з камандай бібліюса дзяліліся сваімі надзённымі справамі, некаторыя нават расказвалі пра хатнюю расадарку, мужоў, з вадзіцелам раіліся па пытаннях лабудовы печак (казваецца, наш Аляксандравіч у гэтым — спецыяліст), замаўлялі кнігі па гэтай тэме. Я ведала пра такое, ведала, што так адбываецца, але тут убачыла сваімі вачыма, і гэта пашвердзіла маю думку, што бібліюс патрэбны не толькі як цэнтр чытання, але і як цэнтр камунікацыі. Для вяскоўцаў мы прамежны чытач.

ПРЫПЫНЯЛІСЯ ЛЯ КОЖНАЙ ХАТЫ

У вёску Навіны мы дабраўся апоўдні. Мы пад’язджалі амаль што да кожнага дома, дзе жывуць чытачы, і добра, што вадзіць чытаць помніць усё іх, але, да слова, жылых дамоў у вёсцы таксама мала, ну, вядома, не так крытычна, як у Каменцы, але, са слоў чытачоў, добра, калі ў агульнай колькасці ў вёсцы зімой пражывае 40 чалавек.

Да тых, хто не рэагаваў на сігнал машыны, бібліятэкар заходзіла ў хату і асабіста запрашала наведаць бібліюс. Усе ішлі з

задавальненнем, выбіралі сабе па гусце літаратуру, у гэты дзень асаблівай папулярнасцю карыстаўся аўтар дэтэктываў Фрыдрых Нязнанскі, былі ўзяты і кнігі беларускага пісьменніка Івана Шамякіна, асабліва прыемна гэта было ў Дзень роднай мовы. Былі добрыя эмоцыі, але было і нешта, што выклікала хваляванні за людзей, якія жывуць удалечыні ад раённага цэнтра.

Нягледзячы на ўсё гэта, бібліюсу і кнігам у вёсках былі рады, і гэта ўсяляла аптымізм, было відавочна, што праца бібліятэкара вельмі запатрабавана. А калі бачыш вынік, хочаша яшчэ рулівай працаваць і стараша. Але, заўважу, работа гэта даволі цяжкая, у азначаных вышэй складаных умовах бібліятэкару толькі паспявай круціцца, пры гэтым чытачы, на жаль, не вельмі турбуюцца пра яго здароўе: у сённяшні такі небяспечны перыяд пандэміі каранавірусу амаль ніхто з чытачоў не надзеў маску, нават была жанчына, якая літаральна цяпер хварэла, і яна напрума казала пра гэта, але маскі на твары не мелі. Для такіх выпадкаў, напэўна, трэба ў бібліюсе мець запасныя маскі, каб заспэрагчы бібліятэкара, каб ён раздаваў гэтыя маскі хаця хворым чытачам.

У вёсцы Навіны абслугоўвалі 10 чытачоў, 4 з іх запісаліся ў гэты дзень. Усе бралі вялікую колькасць кніг і часопісаў — у сярэднім па 9,3 экзэмпляры. А адна чытачка, якая нідзе не працуе, увогуле узяла 22 кнігі. Вядома, гэта перавышае колькасць кнігавыдач на аднаго чытача паводле Тыпавых правілаў карыстання бібліятэкамі, зразумела, што 5 дазволена кніг для чытання на працягу месяца (згодна з графікам выездаў, бібліюс вы-

язджае па маршруце 1 раз на месяц) для вольнага ад працы чалавека зусім мала. На маё пытанне, адрасаванае чытачы з 22 кнігамі, ці паспее яна прачытаць такую колькасць кніг да наступнага прыезду бібліюса, яна адказала, што, наадварот, гэтых кніг ёй нават не хопіць для чытання на працягу месяца.

ПЭУНЫЯ ВЫСНОВЫ

Падводзячы вынікі выезду і аналізуючы склад чытачоў бібліюса маршрута “Каменка — Навіны” па ўзроставай катэгорыі, прыходзіць да высновы, што 69% — гэта пажылыя людзі, 62,5% — жанчыны, тут яны, зрэшты, як зусёды і ўсюды, больш актыўныя, але 37,5% мужчын — таксама няблага. І вось тут для бібліятэкараў у мяне наспела добрая навіна: кнігі ўсім гэтым людзям сапраўды вельмі патрэбныя, нас, бібліятэкараў, у вёсках чакаюць і нам там сапраўды рады, не менш, чым аўтакраме. Сюды, у глыбінку, гэту радасць можа даставіць толькі бібліюс, які ў Навагрудку патрабуе неадкладнай замяны на новы, больш сучасны і абсталяваны транспартны сродак.

Паглядзеўшы на гэта ўсё, я зрабіла выснову, што зусім не абавязкова, каб у тым бібліюсе былі сродкі аўтаматызацыі, галоўнае, каб чалавеку там было зручна, прасторна, цёпла і каб бібліятэкар там быў абаронены ад магчымасці захварэць — ці то ад холаду, ці то ад вірусу.

“ФАТАГРАФІЯ” БЕЗ ПРЫКРАС

Вось такая “фатаграфія” рабочага дня бібліюса ў мяне атрымалася. Гэта не карціна, дзе аўтар можа стосыць падмалаваць, я гэтага не рабіла, бо стан маёй душы патрабуе праўды. Дапускаю, што гэтая праўда на іншых маршрутах ды раёнах Беларусі іншая. Таму хацелася б на старонках “Культуры” пачытаць яшчэ чые-небудзь меркаванні па тэме, але толькі без пафасу, каб пісалі, як ёсць. Думаю, не толькі мяне, а ўсім бібліятэкарам цікава параўнаць, наколькі кнігі і чытанне запатрабаваны ў іншых мясцовасцях. А яшчэ мне асабіста хацелася расказаць усім, ад каго залежыць будучыня нашых устаноў, што насамрэч бібліятэкі і кнігі патрэбны грамадству, і вельмі балюча сёння адчуваць недадачку бібліятэчнай справы — любімай справы майго жыцця.

Файна МАЛОЖЭНЕЦ
метадыст Навагрудскай
раённай бібліятэкі

Фотаздымкі з архіва
Навагрудскай раённай
бібліятэкі.

3 увагай да асобы, каб стварыць прафесіянала

Алена Серакова і Алена Савіцкая.

Каля паўгода таму мне ўдалося пазнаёміцца з Навагрудскай школай мастацтваў. Зараз хачу распавесці пра яе суседа і старэйшага таварыша — Лідскі музычны каледж.

П а словах дырэктара каледжа Алены Сераковой, на сувязі гэтых двух устаноў культуры, а таксама Беларускай акадэміі музыкі, можна ўбачыць аічынную сістэму творчай адукацыі “школа-каледж-ВНУ”. Але, вядома, не толькі навагрудскія таленты запатрабаваныя ў Лідзе, тут прафесійнымі музыкантамі становіцца моладзь з усёй Гродзеншчыны і нават найбліжэйшых абласцей.

“У нас здаўна ідзе здаровая канкурэнцыя па алборы ды падрыхтоўцы моладзі з усімі каледжамі мастацтваў краіны, — кажа Алена Серакова. — Я бачу нашу перавагу ў тым, што мы ў пэўнай ступені арыентаваны на працу з сельскімі дзецьмі, у тым ліку са шматдзетных і маламаёмных сем’яў, для якіх навучанне ў нас дае будучыню ў жыцці і музыцы. Напрыклад, выпускнікі працягваюць іграць у аркестрах сілавых структур, замацоўваюцца ў гарадах, становяцца выкладчыкамі.

Як правіла, у каледж едуць вучыцца, арыентуючыся на моцнага выкладчыка ці таго, хто курываваў будучы навучэнцаў на працягу некалькіх гадоў. Таму нашы педагогі працуюць з рэгіёнамі, адсочваюць на конкурсах самых розных узроўняў таленты, ідуць за імі ў глыбінку. У складаным мінулым годзе, калі шмат якія ўстановы адукацыі не выканалі план набору, мы закрылі ўсе свае месцы, таму што ведалі загады нават па імёнах, хто да нас прыйдзе вучыцца.

Цяпер у каледжы 189 навучэнцаў на трох спецыяльнасцях: інструментальнае выканальніцтва, дырыжыраванне і музыказнаўства. Набіраем першакурснікаў пасля 9 класаў. Тыя, хто

арыентаваны на сур’ёзную працу, працягваюць вучобу ў Акадэміі музыкі, якая развівае як прыкладнае валоданне інструментам, так і агульны круггляд у галіне мастацтва. Многія працягваюць вучыцца ў БДУКМ, ГДУ імя Я. Купалы і БДПУ імя М. Танка”.

Алена Серакова сама скончыла ў свой час Акадэмію музыкі і дакладна ведае, што там сабраўся самая здольная моладзь з усіх рэгіёнаў. У 2003-м яна пачала працаваць у Лідскім музычным каледжы выкладчыкам, потым намеснікам дырэктара, а з 2011 года — дырэктарам. Цяпер яна вучыцца на юрыдычным факультэце ГДУ імя Я. Купалы. Чалавек вядзізнага энтузіязму, Алена Віктараўна лічыць, што для кіраўніка асабліва важна разбірацца ў законах. Тым больш што жыхары рэгіёна выбралі яе ў Гродзенскі абласны савет дэпутатаў, каб прадстаўляць іх інтарэсы і вырашаць самыя розныя праблемы і канфліктныя сітуацыі.

“Мы імкнемся зараз дапаўняць наш калектыў маладымі спецыялістамі, а таксама спрыяем іх замацаванню, — працягвае Алена Серакова. — Галоўнае тут — забяспечыць годную аплату працы. Таму аплачваем выкладчыкам пазабюджэтную дзейнасць, як канцэрты, так і дадатковыя заняткі, а таксама прапануем нагрукку вышэй за стаўку. Маладыя спецыялісты, а таксама ўсе навучэнцы ў нас забяспечаны камфортным інтэрнатам”.

Малады спецыяліст Алена Савіцкая пачала працаваць тут год таму. Яна са Смаргоні, дзе вучылася цымбалам у прадаўжальніцаў справы кампазітара Міхаіла Клеафаса Агінскага. Алена не планавала звязваць жыццё з музыкой, але зноў жа дзякуючы педагогу ўдзелу ў конкурсах зрабіла для сябе гэты выбар. Ды так, што двойчы становілася лаўрэатам спецыяльнага фонду Прэзідэнта па падтрымцы таленавітай моладзі. Вучылася ў Мінскім каледжы ім М. Глінкі, а потым у

Акадэміі музыкі, супрацоўнічала з аркестрам імя Жыновіча. Таму яна ведае шмат тонкасцей валодання інструментам, якім можна навучыцца.

У Лідскім каледжы сапраўды высокі ўзровень выкладання цымбалаў. Гэта пацвярджае Галіна Пушкіна, мастацкі кіраўнік і дырыжор аркестра беларускіх народных інструментаў. Неаднаразова іх калектыў выступаў і прывозіў дыпламы з самага вядомага фестывалю дадзеных інструментаў “Звіняць цымбалы і гармонік”. На шматлікіх конкурсах у еўрапейскіх гарадах Галіна Барысаўна дзякуючы за тое, што ў Беларусі не забыліся на цымбалы і вучаць моладзь валодаць імі.

Знаёмячыся з калектывамі Лідскага музычнага каледжа, не так і проста расказаць пра ўсе гарады свету, дзе высока ацанілі іх узровень. Вось, напрыклад, камерны аркестр, які ў 2017 годзе атрымаў званне народнага, прывозіў гран-пры з конкурсаў у Бельгіі, Сербіі, Аўстрыі, Чэхіі, Украіны, Расіі, Польшчы, Літвы,

тымі, якія выконваюцца ў Гродзенскай вобласці. Тамара Харашылава вучыць адчуваць свет праз народнае мастацтва, станаўшца яго часткай, хаця, бывае, многія навучэнцы спачатку саромеюцца і не ўмеюць спяваць на беларускай мове. Між тым, адна з вучаніц педагога — салістка хору імя Цітовіча Наталія Базарэвіч.

Людмілу Фёдараўну Пясецкую, кіраўніца і дырыжора камернага жаночага хору, я застаў на занятках. Яна дакладна сфармулявала думку аб тым, што, калі б узнагарод ні ўдалася заслужыць з якім-небудзь складам вучняў, трэба працягваць працу і з іншымі дзецьмі ў наступных наборах, задзейнічаць іх на конкурсах, выходзяць іх, вучыць майстэрству.

Намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце Алена Эдуардаўна Сячко арганізоўвае вучэбную і прафрыентацыйную работу, рыхтуе калектывы да ўдзелу ў розных конкурсах, праводзіць медальную работу. На гэтай пасадзе яна працуе больш за 25 гадоў і каля 40 гадоў у каледжы.

“Да кожнага дзіцяці ў Лідскім каледжы ставяцца з павагай, улічваюць асобу і тэмперамент. Ёсць дзеці праблемныя, ёсць тыя, хто нацэлены на вучобу, але з кожным з іх вядзецца вялізная выхаваўчая работа. Галоўнае, каб будучы музыка здолеў арганізаваць сябе і вучыўся набываць майстэрства.

Алена СЯЧКО, намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце

шмат разоў перамагаў у Беларусі. Кіруе ім дырыжор і выкладчык Ларыса Уладзіміраўна Рута.

Ансамбль “Вербіца” існуе тут 22 гады і каля 15 гадоў носіць званне народнага. Яго кіраўнік Тамара Пятроўна Харашылава кажа, што з дапамогай песні, танца і акампанементаў у яе вучняў атрымліваецца ствараць вельмі чуллівыя нумары. Займаецца ансамбль толькі беларускай музыкай і песнямі, у асноўным

Акрамя таго, Алена Эдуардаўна кіруе аркестрам рускіх народных інструментаў, адна з галоўных пераможцаў якога адбылася ў французскім Бельфоры, дзе больш за 160 калектываў з усяго свету ўдзельнічалі ў адкрытым алборы. Як кіраўнік з доўгай і шырокай практыкай, яна гаворыць, што да кожнага дзіцяці ў Лідскім каледжы ставяцца з павагай, улічваюць асобу і тэмперамент. Ёсць дзеці праблемныя, ёсць тыя, хто

нацэлены на вучобу, але з кожным з іх вядзецца вялізная выхаваўчая работа. Галоўнае, каб будучы музыка здолеў арганізаваць сябе і вучыўся набываць майстэрства, пастаянна практыкаваўся.

“Што і казаць, вучыцца складана, — кажа Алена Сячко. — Затое таму, хто пераадолеў сябе, будзе лягчэй у дарослым жыцці. У нас працуюць прафесіянальныя псіхологі, якія дапамагаюць прайсці адаптацыю на новым месцы. Наша дзятва працягвае сябе і ў спорце, гуляе ў футбол, баскетбол, настольны тэніс, але ўся яна засяроджана на творчасці”.

Прыкладам такіх вучняў могуць служыць першакурснікі Аляксей Тройкі і Валімір Ладнін, якія воль ужо двойчы сталі лаўрэатамі Прэзідэнцкай стыпендыі. Хлопцы з невялікіх населеных пунктаў. Іх талент цяпер развівае выкладчык Канстанцін Сцяпаняў. Аляксей і Валімір пачуць не думаюць, куды знясе іх жыццё, зараз уся іх увага накіравана на тое, каб удасканаліць валоданне інструментам. У вольны час яны любяць пазаймацца спортам, а зараз рыхтуюцца на конкурс духавых інструментаў імя Глебава.

А воль трэцякурсніцы Анастасія Станько і Валерыя Малахоўская хутка плануюць паступаць у Акадэмію музыкі. Анастасія — шматразовы лаўрэат стыпендыі Прэзідэнта па падтрымцы таленавітай моладзі і адораных навучэнцаў, Валерыя — пакуль аднаразовы. Абедзве дзяўчыны з Навагрудка, дзе атрымалі выдатную базу ігры на баяне, і яны шчыра любяць гэты інструмент.

Так, калектывы каледжа заслужылі мноства ўзнагарод самога рознага ўзроўня, але сапраўдны гонар для настаўнікаў — таленавітыя навучэнцы. Дык няхай ні цяперашнія вучні, ні будучыя выпускнікі ніколі не падвядуць сваіх выкладчыкаў. І возьмуць свае вышні ў гармоніі музыкі.

Павел САЛАЎЎ

Фота аўтара.
Мінск — Ліда — Мінск

Заняткі хору.

Днямі ў Мінскай гарадской ратушы адбылося традыцыйнае адзначэнне гадавіны першай летапіснай згадкі пра горад, якое штогод ладзіць Музей гісторыі горада Мінска.

Будуча беларуская сталіца, як вядома, упершыню была згаданая ў летапісах у сувязі з бітвай на Нямізе, што адбылася ў 1067 годзе, таму сёлета наш горад налічвае ўжо 955 гадоў уласнай гісторыі. Мерапрыемства прайшло ў фармаце лекцыі з удзелам шэрагу экспертаў, якія распавялі аб перыядзе XVI–XVIII стагоддзяў, калі Мінск жыў паводле нормаў Магдэбургскага права, што было нададзена гораду 14 сакавіка 1499 года.

дакументы гэтага кшталту па гісторыі Мінска, якія захаваліся да нашых дзён і сёння знаходзяцца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі.

Гэта вельмі цікавыя гістарычныя крыніцы, якія могуць багата расповесці аб падзеях свайго часу. Як вядома, XVII стагоддзе ў гісторыі нашага горада і краю было, на жаль, багатае на войны. Трагічныя абставіны, звязаныя з ваеннымі дзеяннямі, знайшлі сваё адлюстраванне і ў магістрацкіх кнігах, якія змяшчаюць тэстаменты (запаветы) мінскіх мяшчан, дакументы аб продажы маёмасці і зямлі, якую часта прадавалі праз уцекі з горада падчас вайны альбо праз страту карміцеля.

Загадчык адзела спецыяльных гістарычных дасле-

Абраз Маці Божай Мінскай.

У Мінску магдэбургскім

Тэрмінам “Магдэбургскае права” абазначаецца сістэма прававых норм, якая складалася ў XII–XIII стагоддзях у нямецкім горадзе Магдэбургу, а пасля шырока распаўсюдзілася ў розных краінах Еўропы, у тым ліку і ў Вялікім Княстве Літоўскім, у складзе якога ў той час знаходзіўся Мінск. Нормы Магдэбургскага права рэгулявалі дзейнасць гарадской улады, арганізацыю судаводства, пытанні ўласнасці, гандлю і рамесніцтва, дзейнасць прафесійных цехаў і купецкіх гільдый, парадак падаткаабкладання.

Жыхары гарадоў, надзеленых Магдэбургскім правам, атрымлівалі дазвол на самакіраванне і вызваліліся ад значнай часткі феадальных павіннасцей, атрымліваючы пэўную грамадска-палітычную і эканамічную незалежнасць. Выбарным органам, які кіраваў гарадскім жыццём, быў магістрат, які засядаў у ратушы, таму месца, абранае для правядзення лекцыі, цалкам адпавядала яе тэме.

даванняў Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Аляксандр Доўнар распавёў аб радзе мужоў гмінных — малавядомым органе яшчэ адной галіны гарадской улады, што таксама, як і магістрат, засядаў у ратушы. У Мінску рада мужоў гмінных была створаная на просьбу гараджан у 1613 годзе для кантролю над магістратам і яго фінансавай дзейнасцю.

Кажучы сучаснай мовай, можна лічыць, што функцыі магістрата ў большай ступені адпавядалі той ролі, якую сёння выконвае гарадскі выканаўчы камітэт, а кампетэнтны рады мужоў гмінных можна параўнаць з тымі пытаннямі, якімі сёння займаецца гарадскі савет дэпутатаў. Рада мужоў гмінных таксама мела свой асобны бюджэт, і новых членаў магістрата абіраў менавіта з ліку яе ўдзельнікаў.

ХРОНІК САМАКІРАВАННЯ

Малодшы навуковы супрацоўнік адзела спецыяльных гістарычных даследаванняў Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Надзея Палтаржыцкая распавяла аб структуры і дзейнасці галоўнага органа самакіравання, які загадваў усімі сферамі гарадскога жыцця ў адпаведнасці з Магдэбургскім правам, — мінскага магістрата, абпіраючыся на яго дакументы XVII–XVIII стагоддзяў — магістрацкія кнігі. Менавіта з тых часоў паходзяць першыя

НЯБЕСНЫЯ ЗАСТУПНІКІ

Старшы навуковы супрацоўнік адзела гісторыі Беларусі XI–XVIII стагоддзяў Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Алег Дзярновіч распавёў пра нябесных апекуноў магдэбургскага Мінска — святых, якія лічыліся заступнікамі горада ў ліхія часы. Як вядома, на гербе Мінска, нададзеным гораду ў 1591 годзе, выяўлена фігура Багародзіцы ў атачанні анёлаў. Такі выбар сімвала горада, хутчэй за ўсё, звя-

Мінская ратуша на чарцяжы 1835 года.

заны менавіта з тым, што тут яшчэ з XVI стагоддзя шанавалася абраз Маці Божай Мінскай, які, паводле падання, цудоўным чынам з’явіўся ў горадзе ў 1500 годзе, прыплыўшы нібыта супраць плыні ракі з Дняпра, куды ён быў кінуты татарамі-крымчакамі падчас набегу на Кіев.

Лічыцца таксама, што туды абраз быў прывезены яшчэ хрысціцелем Русі князем Уладзімірам Кіеўскім, з Корсуні ў Крым, якая тады ўваходзіла ў склад Візантыі. Так ці іначэй, абраз сапраўды мае аднакі візантыйскага паходжання. Хаця ён і зведаў многія змены і неаднаразова перапісваўся, у 1990-я намаганнямі рэстаўратара Пятра Журбея найбольш грубая запісы ўдалося зняць. Сёння абраз знаходзіцца ў Кафедральным саборы Свяшчэна Святога Духа і карыстаецца вялікай увагай і пашанай вернікаў.

Калі праваслаўныя вернікі лічылі галоўнай нябеснай апякункай горада Маці Божую, то ў мінскіх каталікоў у XVIII стагоддзі з’явіўся свой заступнік. У 1700 годзе будучы мінскі ваявода Крыштаф Станіслаў Завіша наведваў Рым, дзе папа Клімент XI яму падарваў мошчы святога Феліцыяна. У Мінску яны былі размешчаныя ў адмыслова збудаванай капліцы пры новаўзведзеным архакафедральным касцёле. Дзень паміні Святога Феліцыяна, які прыпадае на 6 лютага, адзначаўся з тых часоў як гарадское свята.

АДРАДЖЭННЕ СІМВАЛА ВОЛЬНАСЦІ

Вядучы навуковы супрацоўнік Музея гісторыі горада Мінска, археолаг Сяргей Тарасаў падзяліўся ўспамінамі аб археалагічных даследаваннях архітэктурнага сімвала самакіравання, будынка, дзе праходзілі пасаджэнні магістрата — гарадской ратушы.

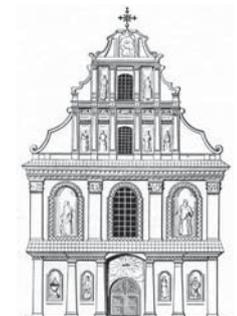
Як вядома, упершыню ратуша згадваецца ў дакументах пад 1582 годам, хаця ёсць таксама звесткі, што мураваны будынак на гэтым месцы быў узведзены толькі ў 1600 годзе. Пазней яго некалькі разоў перабудоўвалі пасля пажараў і разбурэнняў: спачатку ў стылі барока, потым — класіцызму.

Звычайна для нас выгляд ратуша набыла ў 1744 годзе, пасля перабудовы паводле праекта гарадскога архітэктара Фёдара Крамера. Доўгі час тут знаходзіліся гарадскія магістрат і суд, пазней, у 1830–1840-я, — музычная школа і тэатр. Аднак у 1851 годзе было прынятае рашэнне разабраць будынак. Выканана яно было толькі ў 1857-м, прычым для работ па разборы сцен колішняга сімвала гарадскога самакіравання давалася задзейнічаць вязняў мінскага турэмнага замка.

У 1988 годзе на месцы ратушы, дзе ў той час размяшчаўся сквер, былі праведзеныя археалагічныя даследаванні, а ў 2002-м пачалося аднаўленне будынка ў выглядзе, набліжаным да гістарычнага; урачыстае адкрыццё яго адбылося ў 2004 годзе. Сёння тут дзейнічаюць экспазіцыі Музея гісторыі горада Мін-

гады савецкай улады, у 1936 годзе, колішняя царква была зруйнаваная — як тлумачылася, для пашырэння плошчы, якая ў тых часах была галоўнай у горадзе. Першыя археалагічныя даследаванні на месцы царквы распачаліся ў 1988 годзе, а апошнія адбыліся падчас адбудовы будынка ў 2009 годзе.

Найвялікшую каштоўнасць для даследчыкаў уяўляла крыпта-пахавальня ў сутарэнным храме, дзе хавалі святароў і найбольш заможных гараджан. Тут удалося ашуккаць не толькі парэшткі пахаваных, але і элементы іх адзення. У 2011 годзе адбудова будынка колішняй царквы з аднаўленнем яе гістарычнага вобразу была завершаная, цяпер тут размяшчаецца канцэртная зала “Верхні горад”.

Графічная рэканструкцыя фасаду царквы Святога Духа.

ВЯРТАННЕ З НЯБЫТУ

Як адзначаў у сваім ключным выступе спецыяліст па гістарычнай урбаністыцы Андрэй Кіштываў, менавіта з часоў Магдэбургскага права быў свой пачатак асэнсаванне нашымі продкамі каштоўнасці статусу гарадскога жыхара, якое прывяло ў выніку да значнага ўзроўню ўрбанізаванасці нашай краіны.

Як бачым, гісторыя гарадскога самакіравання і змагання мінчукоў за ўласныя правы налічвае многія стагоддзі. Лёс сімвалаў гэтай барачыбы быў цяжкі і трагічны — як гарадская ратуша, так і многія мінскія храмы і найстародаўнейшыя і найпрыгажэйшыя будынкі, што захавалі памяць аб важных падзеях мінуўшчыны, на працягу ўсёй гісторыі знішчаліся падчас войнаў альбо перабудоўваліся да непазнавальнасці.

Тым не менш спыніць хаду гісторыі немагчыма, і гістарычная справядлівасць рана ці позна аднаўляецца. Пра гэта сёння напамінаюць нам і адбудаваныя мінская ратуша, і адроджаны вобраз Святадухаўскай царквы, якія былі вернуты з нябыту ўжо ў сучаснай Беларусі. Хочацца верыць, што гістарычныя абрысы старога горада і ў будучыні будуць клапаціліва захоўвацца і аднаўляцца на сталічных вуліцах, над якімі напамінаюць аб слаўных дасягненнях нашых продкаў гучыць сёння бой ратушнага гадзінніка.

Антон РУДАК

Заканчэнне. Пачатак у №10-11.

6. “ВОГНЕННАЯ ПАХОДНЯ” АД СЛУЧЧАНИНА

Сямён Арыевіч Косберг быў уганараваны найвышэйшымі ўзнагародамі СССР, але дзе і чым ён займаўся, не ведалі нават бліжэйшыя родныя.

Яго сын, таксама канструктар, Рыгор Сямёнавіч расказваў мне, што бацька ганарыўся вучобай у славутай Слуцкай гімназіі, пабудаванай яшчэ фундатарам Чырвонага касцёла ў Мінску Эдвардам Вайніловічам.

— Не сакрэт, што на пачатку вайны савецкія самалёты ў хуткасіі саступалі фашысцкім. Бацька распрацаваў прыстававанне для ўзмоцненага ўпрыску паліва ў поршневыя матары — і нашы самалёты “Ла-5” сталі лёгка абганяць нямецкія “фокеры”.

Затым наступіла эра рэактыўных рухавікоў, і Сямён Косберг стаў працаваць, як тады казалі, над “вогненнай паходняй”. У 1959-м Сяргей Каралёў зацікавіўся канструктарскім бюро, дзе Косберг быў галоўным канструктарам. На той час рухавікі Глушко для першай і другой ступені ракеты не дазвалялі наблізіцца да космасу.

— У мяне аказалася групавое фота, дзе бацька ў белым плашчы, з кічкам побач з Каралёвым на Байкануры адразу пасля запуску “Усходу” Гагарына, — працягвае ўспаміны сын. — У бацькі пропуск на Байканур быў пад нумарам “2”. Мы перадалі яго ў Слуцкі музей...

Пропуск “№ 1” быў, вядома ж, у Каралёва.

— А з кічкам бацька вось чаму: дома палез кудысьці па вулцы, упаў і пашкодзіў нагу, хадзіў з кічкам. Але калі ўзляжэў Гагарын, там, на старце, яго адкінуў і пайшоў у скокі!

“Вогненная паходня” КБ Сямёна Косберга давала моцны імпульс ракетным рухавікам другой ступені для выхалу на арбіту. Без гэтага пераадолець зямное прыцягненне немагчыма. Кожны касманаўт пасля Гагарына меў права выкрыкнуць: “Косберг спрацаваў!”

Моцны рухавікі для аўтаматычных міжпланетных станцый, што напраўляліся да Венеры, Марса, Месяца, рухавікі для “Прагонаў”, для ракет “Р-9”, што дваццаць год стаялі на ўзбраенні савецкай арміі, — усё гэта стваралася ў сакрэтным Асаблівым КБ Лаўрага Ленінскай прэміі, Героя Сацыялістычнай працы Сямёна Косберга.

У студзені 1965 года Сямён Арыевіч загінуў у аўтакатастрофе пад Варонежам.

Радыестанцыя “Бі-бі-сі” паведала аб гэтым у той жа вечар, назваўшы і месца здарэння. Газета “Праўда” змясціла некролаг толькі на пяты дзень. Нават скон галюйнага канструктара ракетных рухавікоў быў засакрэчаны.

Прысвечаны яму і астатнім случчанам, прылучаным да космасу, стэнды ў Слуцкім музеі.

Прозвішчамі не ўсіх 22-х случкіх “космаасоб” названыя ў райцэнтры вуліцы. Але вуліца Косберга ёсць. Хто задумае наведаць: гэта з цэнтра горада адразу

Закрытая тэма

Нашаму знакамітаму на ўвесь свет земляку — лётчыку-касманаўту СССР, двойчы Герою Савецкага Саюза, генерал-палкоўніку авіяцыі Уладзіміру Васільевічу Кавалёнку — 3 сакавіка споўнілася 80 год

Касманаўты Уладзімір Кавалёнак і Аляксандр Іванчанкаў перад палётам у космас у 1978 годзе.

Масква. Музей Касманаўтыкі, 26.02.2011 г. Здымкі фільма “Беларускі космас”. Уладзімір Арлоў, Уладзімір Дудко.

налева, да Т-скрыжавання, амаль насупраць царквы.

А дом яго — у маім фільме “Слуцкая анамалія”.

7. ЗАПЛАНАВАНАЯ СУСТРЭЧА З ВЯЛІКІМ БЕЛАРУСАМ

Даследаванні і гісторыя па тэме — азначым яе ўмоўна як “Беларускі космас” — пашыраюцца, дапаўняюцца, дадаюцца незвычайнымі і нечаканымі фактамі.

У 20-я гады XX стагоддзя ў беларускай гімназіі Навагрудка выкладаў **Язэп Драздовіч** — змялянін, валашуга з мальбертам, з вачыма, узнятымі да нябёс. Што яму бачылася, уяўлялася — касмічныя лётчэнні, — пераносіў на палатно ці на цырат і пакідаў у хатах, дзе давалі начлег, кароткі прытулак. Незвычайныя творы гэтыя ў нашы часы пачалі збіраць па вясковых паддашшах беларускія мастакі, акія лічача Язэпа Драздовіча заснавальнікам касмічнага жывапісу.

Тады ж у той гімназіі вучыўся хлапец **Барыс Кіт** — у будучым матэматык, фізік, хімік сусветнага маштабу. Ён мог бачыць

жывапісныя касмічныя фантазіі Драздовіча.

8. НЕРАСКРЫТАЯ “КАСМІЧНАЯ” ТАЙМНІЦА

Уладзімір Васільевіч Кавалёнак без агалашэння, інкогніта прыехаў на лячэнне ў падземныя саляныя пячоры Салігорска. Я, канешне, прыехаў туды з камерай і апературам.

У размове пра “беларускі космас”, што мяне цікавіла, ён дапоўніў мае веды:

— *У Георгія Грэчкі продкі з Віцебшчыны. Род Шойніных з Гомельскай вобласці. У нашай дарогай “Чайкі” Валі Цярэшкі з Віцебшчыны. І вось яшчэ, каб ты ведаў: сярод савецкіх касманаўтаў усяго чатыры генерал-палкоўнікі: Герман Цімоў — рускі, Леанід Кізім — украінец, Пётр Клімук і Уладзімір Кавалёнак — беларусы.*

Мо цяпер іх і больш, гэта інфармацыя на пачатку XXI стагоддзя.

Нагадаю кранальны эпизод са свайго фільма “Зямля і зоры”. Кавалёнак і Аляксандр Іванчанкаў ужо не першы месяц працуюць на станцыі “Салют-6”. Кожны вярэні выпуск тэленавін ЦТ СССР пачынаецца з інфармацыі аб становавічцы на касмічнай станцыі. І кожны вечар у хаце Кавалёнкаў у вёсцы Белае збіраюцца суседзі. Цяпер ужо ў хатах суседзяў тэлевізары, але ж глядзець і абмяркоўваць касманаўта-аднавяскоўца хочацца разам.

Мы паставілі здымачную камеру па-за тэлевізарам, каб здымаць твары, рэакцыю глядачоў.

Бабуля Ульяна сядзела бліжэй за ўсіх да тэлевізара, а значыць, да камеры.

Пайшлі пазыўныя тэленавін, мы ўключылі камеру. Дыктар: — Сёння касманаўты адпачываюць. У іх — банны дзень.

І пайшлі далей наступныя навіны: эканоміка, рэкорды, палітыка.

Бабуля гэтага не слухала, разважала задумліва:

— *У Валодзі банны дзень... Цікава: дзе ж яны там ваду бяруць?* — пасля паўзы рашыла: — *Мусіць, з дажджу.*

Добра, што камеру не выключылі, і гэты “навуковы” роздум бабулі Ульяны ўвайшоў у карціну.

На караблі “Саюз-29” прыляцелі на станцыю “ў госці” Пётр Клімук і паляк Міраслаў Гермашэўскі. Клімук здымае французскай камерай “Балье”, як ён з напарнікам “плыве” з пераходнага алеска на станцыю. Атабарыліся, задралі люк-заслонку, і тут высветлілася, што камера сапсавалася, не працавала, “гістарычнага” эпизоду сустрэчы і абдымкаў чадыва касманаўтаў няма. А люк ужо задраны.

Лірычны ўспамін Кавалёнка: — *Ляцім над Еўропай. Сашу Іванчыкава пакідаем сачыць за прыборамі. А ўтрох надплываем да Ілюмінатараў. Вось Варшава, вось Брэст, вёска Клімука, вось Мінск, шаша Мінск — Масква, мае мясціны...*

Далучаецца Клімук: — *Я ў космасе сніў, нібы грыбы збіраю, кош набраў, іду з ім...*

Пятру з Міраславам трэба адлятаць. Падрамантавалі “Балье”, адралі люк-заслонку ў пераходны модуль і знялі, быццам яны толькі што прыляцелі, прыстыкаваліся і абдымаюцца пры сустрэ-

чы з Кавалёнкам і Іванчанкавым, хаця гэта было развітанне.

Клімук смяецца: — *Усё, як у вас у кіно: здымаеце спачатку скон, а потым высеце!*

А на заканчэнне страшэнная таямніца, якую даверыў мне Кавалёнак з просьбай аб неразгалашванні.

Перад самым стартаў карабля да яго паўязджае цыстэрна-запраўшчык і далівае ў рухавік ракеты праз шланг-рукаў чысты спірт. Калі ёмкасіі рухавіка напунены, шланг ад ракеты адстыкоўваюць — і тут... ілюзіённы трук! Немаведама адкуль з’яўляюцца дзесяць чыстых пластыкавых вёдраў, у якія зліваецца спірт са стыкоўчанага рукава: роўна сто літраў роўна ў дзесяць 10-літровых вёдраў. І другі трук: поўныя вёдры тыя таксама “па-ілюзіённаму” імгненна некуды знікаюць.

Валодзя смяецца, маўляў, колькі ад старту Гагарына змянілася канструкцый караблёў, сістэм ракет-носьбітаў, стартавых прылад, а гэтую прымітыўную “дазапраўку” праз доўгі шланг канструктары і не думаюць удасканальваць. Навошта?

Мо і канструктарам адліваюць?

З нагоды 80-годдзя з дня нараджэння героя трох маіх фільмаў Уладзіміра Васільевіча Кавалёнка на старонках аўтарытэтай і паважанай мною газеты “Культура” я распеваў таксама пад ўдзел і далучэнне ўраджэнцаў Беларусі да разведвання і засваення космасу.

Я шчыра дзялюся часткай сабранай гадамі інфармацыі: можа, хто напіша кнігу пра “беларускі космас” — матэрыялу дастаткова.

Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр

Фота з архіва аўтара.

Заканчэнне. Пачатак у №10-11.

Канстанцін Федарышкін узгадвае, што ў кузаве грузавой машыны “ГАЗ-53”, якая накіроўвалася з Мінска праз Маскву ў Цвярскую вобласць на былую дачу Бялыніцкага-Бірулі, пры пачатку марозе ехаць было, мякка кажучы, не вельмі камфортна. Але ратавала віно, якім Алена Аладава частавала: “Пастукайце ў кабінку, калі пажадаеце сагрэцца...” І праз кожныя сто кіламетраў хлопцы стукалі і атрымлівалі такую неабходную для захавання здароўя порцыю...

мастацкага музея БССР (зараз — Нацыянальны мастацкі музей Беларусі). Акрамя твораў жывапісу мастака былі прывезены з “Чайкі” такія каштоўныя “артэфакты”, як стары раяль чырвонага дрэва фірмы “Вірт”, на якім грала першая жонка мастака Вольга Іванаўна; чырвоная камода, што стала “персанажам” карціны Станіслава Жукоўскага “Настуркі”; унікальнае, з бронзавымі накладкамі, ружжо, з якім Вітольд Каэтанавіч хадзіў на палаванне; насенны гадзіннік з зязюляй; мэбля з Абрамцаўскіх майстэрняў; эшоднік, палітра, пэндзлі,

дзённы музей было ўсё падрыхтавана.

МАРА АЛАДАВАЙ ЗДЭЙСНІЛАСЯ

І вось прыйшоў час, калі залатая мара Алены Васільеўны здзейснілася: у Беларусі з’явіўся музей імя В.К. Бялыніцкага-Бірулі, хаця і не ў Мінску, але, строга кажучы, такія музеі патрэбны і ў рэгіёнах. Сёння падаецца дзіўным факт, што многія тагачасныя работнікі культуры і прадстаўнікі мастацкай інтэлігенцыі ставіліся скептычна і нават з недаверам да таго, што падобны музей

для нараджэння музея яна змагла пабудаваць з дапамогай урада рэспублікі вельмі моцны фундамент, на якім з’явіўся духоўны храм мастацтва ў памяць нашага класіка. І ён размясціўся ў Магілёве на вуліцы Ленінскай, 37, у будынку двухпавярховага цудоўнага дома стылю позняга барока канца XVII ст. Калісьці гэты дом належаў купцам Аношкам і лічыўся ў горадзе адным з лепшых. Менавіта тут некалькі дзён пражыў імператар Аўстрыі Іосіф II, калі ў маі 1780 года прыхаў сюды для сустрэчы з Кацярынай II, каб вырашыць лёс Рэчы Паспалітай. А да рэвалюцыі тут размяшчаўся

1982 года адбыўся доўгачаканы вернісаж. На жаль, з-за хваробы Алена Васільеўна не змагла прысутнічаць на гэтым свяце, а праз тры з паловай гады, 29 мая 1986, яе не стала...

Аднак час ішоў, і за 30 гадоў музейнай экспазіцыі маральна і фізічна састарэла: прыйшлі ў непрадатны стан шматлікія камунікацыйны будынак. У 2013 г. будынак быў зачынены на капітальны рамонт. Адкрыццё новай экспазіцыі музея пасля рэстаўрацыі адбылося 1 верасня 2018 года.

Дзякуючы праведзенаму капі-

“Я родам з Крынак з-пад Бялынічаў...”

У Маскве пераначавалі ў кватэры ўдавы мастака Алены Васільеўны, а назаўтра раніцай паехалі на “Чайку”. Там усё акуратна запакавалі ў скрыні, але нечакана ўзнікла складаная праблема. Справа ў тым, што сямітонны фургон, які павінен быў прыбыць з Мінска за маёмасцю, з-за сваіх габарытаў не можа пад’ехаць да дачы бліжэй чым на 14 кіламетраў. Што зробіш — дарога да “Чайкі” не была разлічана на такія аўтаграмадзіны...

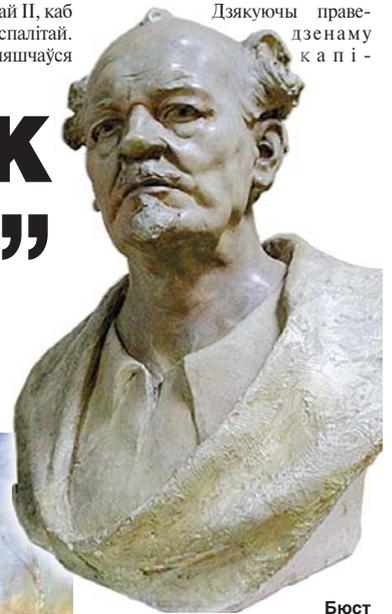
А тым часам жанчыны аформілі патрэбныя дакументы і, зрабіўшы свае справы, выехалі разам са стаяраром у Мінск. Федарышкін застаўся адзін на дачы ў чаканні мінскай машыны і ў пошуках транспарту, на якім можна было б за некалькі рэйсаў даставіць скрыні да гэтай фуры. Карацей кажучы, яму давялося ў холадзе і практычна голадзе (у мясцовым сельпо акрамя чэрствага хлеба і ўспушаных кансерваў нічога не было) прабыць там больш за месяц. Затое ён дасканала вывучыў усе маляўнічыя мясціны вакол возера Удомля, дзе калісьці паліоўгу жылі і працавалі І.Левітан і М.Урубель, А.Сцяпанавіч і К.Каровін, А.Архіпаў і М.Багданаў-Бельскі, С.Жукоўскі і А.Маравая. Вось якое цудоўнае сусветнае творцаў, што прынеслі славу не толькі рускаму жывапісу!.. Фургон жа з’явіўся адразу пасля кастрычніцкіх святаў. З дапамогай нейкіх геадэзістаў, якія за дзесяць рублёў пагадзіліся дапамагчы, з рознымі нечаканымі прыгодамі фура была загрузана. Праз сорак дзён Федарышкін з каштоўным грузам вярнуўся ў Мінск, дзе атрымаў ад Аладавай не толькі падзяку, але і шчырыя выбачэнні за тую нягод, што давялося яму зведаць...

Так, з гэтых дзіўных прыгод з фургонам пачыналася гісторыя стварэння ў горадзе Магілёве мемарыяльнага музея В.К.Бялыніцкага-Бірулі, які стаў філіялам Дзяржаўнага

Да 150-годдзя з дня нараджэння славянскага класіка жывапісу Вітольда Бялыніцкага-Бірулі

“Блакiтнай вясной”.

Бюст Вітольда Бялыніцкага-Бірулі работы Заіра Азгура. 1971.

тальнаму рамонту музей займеў сучасны дызайн, залы былі абсталяваны новай мэбляй, мультымедычным начиннем, сістэмай клімат-кантролю і пылавывалення.

На новым этапе свайго жыцця музей паспеў стаць значным выставачным і культурным цэнтрам усяго магілёўскага рэгіёна, ды і не толькі магілёўскага, бо адпавядае ўсім патрабаванням сучасных стандартаў для размяшчэння выставачных праектаў самага высокага ўзроўню.

Хэмінугай казаў, што, наведваючы музей, ён многаму навучыўся ў пейзажыста Поля Сезана. Але ён прызнаваў таксама, што не можа ўцямна, выразна растлумачыць, чаму ж менавіта ён навучыўся. А вось мастацтва Бялыніцкага-Бірулі, хачу спадзявацца, нас вучыць многаму. Але і мне цяжка вызначыць, чаму ж менавіта. Мабыць, ужытковыя азначэнні, якімі мы карыстаемся, як разменнай манетай, не дастаткова, каб акрэсліць годнасць нават найлепшых палотнаў. Таму абмяжуюся самымі простымі словамі і скажу: сённяшняе экспазіцыя ў Нацыянальным мастацкім музеі яшчэ раз нагадвае нам, што такое вялікае мастацтва, сапраўдны жывапіс, паэзія фарбаў на ўсе густы. Па-клонімся ж за тое выдатнаму мастаку-плерэрысту Вітольду Бялыніцкаму-Бірулі, які назаўсёды ўвайшоў залатым зліткам у летапіс нашай нацыянальнай культуры.

...Ён нарадзіўся ў лютым, але больш за ўсё любіў Вясну.

Барыс КРЭПАК,
заслужаны дзеяч
мастацтваў Беларусі

Аўтограф В.Бялыніцкага-Бірулі сваёй сяброўцы Алене Аладавай.

нам, беларусам, наогул патрэбны. Прычына? Тады імя мастака, яго багатая творчая спадчына былі малывядомыя ў нашай краіне. Сярод яго бліжэйшых паслядоўнікоў і духоўных вучняў тады было толькі некалькі беларусаў, якія надвор’я ў гэтым сэнсе зрабіць не маглі. І толькі дзякуючы Аладавай спадчына Бялыніцкага-Бірулі стала па-сапраўднаму цудоўным адкрыццём для беларускага гледача і шчырым трыумфам увасаблення ідэі Алены Васільеўны, рэалізацыі якой яна цягам прывяла апошнія гады свайго жыцця. Усё, што сёння звязана з імем мастака, асвечана духам гэтай жанчыны, якая першая заявіла, што творчасць майстра, наша выдатнага сучаснага мастака, усё створана ім у Расіі і Беларусі — “уяўляе для нас асабліва цікавае і каштоўнасць”.

Так, Магілёўскі музей Бялыніцкага-Бірулі — гэта асобная старонка ў жыцці Аладавай. Бо

медалі, узнагароды мастака, розныя віншавальныя адрасы, паштоўкі, лісты, кнігі, альбомы і г. д. Так бы мовіць, для нара-

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Новы выставачны корпус на вул. К. Маркса, 24

Выстава "В.К. Бялінціці-Біруля. Да 150-годдзя мастака". Да 10 красавіка.

г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 397 01 63 (экскурсінае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:

- Старажытнабеларускае мастацтва; Мастацтва Беларусі XIX ст.; Мастацтва Беларусі XX ст.; Рукава мастацтва XVIII – XX ст.; Мастацтва Еўропы XVI–XX ст.; Мастацтва краін Усходу XIV – XX ст.; 50 шэд'юраў.

Лекторый выданнога дня. "Сонечныя людзі: энigmatнаеіснасць старажытных егіпцяў". Лекцыю чытае Ала Александрэіна Спартак, кандыдат гістарычных навук. 20 сакавіка а 14-й гадзіне. У сувязі з абмежаванай колькасцю удзельнікаў рэгістрацыя абавязковая па спасылцы — https://forms.gle/AvwCAtMNovUjFfCGA. Даведка па тэлефоне: 17 397 01 63 / 25 667 78 19.

Выставачны праект "Ад партрэта да шаржа", прысвечаны творчасці мастака Міхаіла Лісоўскага. У экспазіцыі — больш за 50 графічных і жывальнічных работ са збору НММ Рэспублікі Беларусі, Беларускага саюза мастакоў, а таксама з калекцыі сямі майстра. Да 3 красавіка.

Выстава "Памяць народа. Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве", прымаркаваная да Года гістарычнай памяці. Да 17 красавіка.

Сумесны выставачны праект Мастацкага музея Рэспублікі Беларусі, Музея гісторыі горада Мінска і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчынай вайны "Міхаіл Савіцкі. Да 100-годдзя з дня нараджэння". Да 18 красавіка.

Выстава "Пад знакам рыбы. Жывальніцтва Отчычка". Месяца знаходжаня — Арт-кафэ. Да 19 красавіка.

Тэматычная экскурсія "Самыя-самыя..." (6+).

Тэматычная экскурсія "Міфы старажытнай Грэцыі і Рыма" (10+).

Аўтарская экскурсія "Мінск у музеі" (16+).

Экскурсія "Жаночы партрэт" (16+).

Дзіцячая тэматычная экскурсія "Віды і жанры ў выяўленчым мастацтве" (6 – 10 гадоў).

Дзіцячая тэматычная экскурсія "Казкі Усходу" (10+).

Інтэрактыўная экскурсія "Як уладкаваны музеі" (6 – 10 гадоў).

Інтэрактыўная экскурсія "Маленькі эксперт" (6 – 10 гадоў).

Інтэрактыўная экскурсія "Гульня ў наюрмор" (8 – 11 гадоў).

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 358 88 78

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы"; "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча"; "Сядзібны партрэт XVII – сяр. XIX ст."; "Культура і мастацтва першай паловы XIX ст."; Выстава Станіслава Жукоўскага "Сядзібны свет мінулай эпохі"; Мастацтва Еўропы XVI–XX ст.; Мастацтва краін Усходу XIV – XX ст.; 50 шэд'юраў.

Тэматычная праграма "Ад Дарэальнай надзеі да Вялікадня". Групы фарміруюцца па папярэдняму згодзе. Да 23 красавіка.

Спектакль тэатра ценіяў "Сядзібны прывід". Па папярэдняму запісе кожную суботу а 12-й і 16-й гадзінах. Для арганізаваных груп кожную гадзіну штодзённа.

Квэст-гульня "Таямніцы старажытнай сядзібы".

Сюжэтна-гульнявая праграма "Метамарфозы ў сядзібным доме". Удзельнікі пазнаёмяцца з традыцыямі маскарэдаў паказаў XVIII стагоддзя ў 3-х дапамогах інтэрактыўна — з экспанатамі музейнай калекцыі.

Сюжэтна-гульнявая праграма "Мова веера". Удзельнікі пазнаёмяцца з культурай веера розных часоў і народаў, навучацца мове веерных знакаў і мастацтву зносін.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА У В. РУБІЦЬКІ

Спарткомплекс "Рубіцкі", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69

Пастаянныя экспазіцыі. Выстава "Лямцавая расподыя" Алены Панас. Да 28 сакавіка.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛІНЦЫКАГА-БІРУЛІ У МАГЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37. Тэл. 8 (0222) 65 07 57, 65 88 00

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва В.К. Бялінціцага-Бірулі першай паловы XX стагоддзя".

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3. Тэл.: 399-09-78

Выстава "Майстэрні часу: Міхаіл Савіцкі і яго вучні", прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння Міхаіла Савіцкага. Да 2 красавіка.

Праект Тацяны Савік "Дэканструкцыя", рэалізаваны ў межах праграмы НЦСМ па падтрымцы маладых мастакоў White Room. Да 3 красавіка.

Выставачны праект "Джаз! Каты! Вясна!". Да 24 красавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47. Тэл.: 242-78-14. Час працы: сярэда-нядзеля з 12:00 да 20:00.

Міжнародная выстава "Свет мецца-тынта". Да 27 сакавіка.

Фотарэпартаж "3 цэпры". Да 3 красавіка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66

Пастаянныя экспазіцыі. Экспрыз-выстава, прысвечаная 110-годдзю з дня нараджэння двойчы Героя Савецкага Саюза І.І. Якубоўскага і 120-годдзю з дня нараджэння двойчы Героя Савецкага Саюза С.Ф. Шутава. Да 21 сакавіка.

Выстава "Генацыд беларускага народа ў гады Вялікай Айчынай вайны". Да 11 красавіка.

Выстаўка "Лічбы на сэрцы", прымаркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння М.А. Савіцкага. Экспазіцыя створана пры садзелінічанні Музея гісторыі горада Мінска, Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотадонакументаў. Да 19 красавіка.

Анлайн-выстава "Халакост: знішчэнне, супраціў, выратаванне" Навукова-асветнага цэнтра "Халакост".

Філіялы музея

ВАЕННА-ГІСТАРЫЧНЫ КОМПЛЕКС "СТАРАЯ МЯЖА"

Мінская вобл., Дзяржынскі р-н, п. Станькава. Тэл.: +375 (17) 203-07-92, +375 (29) 144-07-92

Пастаянныя экспазіцыі. Часовая экспазіцыя "Ішлі дзяўчаты па вайне...", прысвечаная героям падзей Вялікай Айчынай вайны.

Фотадакументальная экспазіцыя "Армія, народжаная Кастрычнікам". Да 21 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: +375 77020602, 20660, +375295518051, +375291903149

Адзел экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці: г. Нясвіж, вул. Гейска, 1.

Выстава жывальніцы Алега Курасова "Ах, март, і я дыханне прычу...". Да 16 мая.

Палацавы ансамбль: Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырымалі нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.

Выставачны праект Максіма Петруля "дэканструкцыя". Да 3 ліпеня. У складзе пастаяннай экспазіцыі.

Перасоўная літаратурная выстава "Дзядзі: гісторыя душы" з Дзяржаўнага музея гісторыі Беларускай літаратуры. Да 28 сакавіка.

Выстава-атракцыён па матывах творчасці ветэрана беларускай анімацыі, мастака і рэжысёра Алы Мацюшэўскай "Час — хуткая рака" — у рамках мерапрыемства па правядзенню Года гістарычнай памяці. Да 30 чэрвеня.

Віртуальная выстава "Нясвіж — здабытак сусветнай культуры".

Віртуальная выстава Паўла Татарнікава "Магнацкія двары і замкі Беларусі".

Ратуша: Пастаянная экспазіцыя: "Гардское самакіраванне ў Нясвіжы ў XVIII – 1-й палове XIX ст."

"Нясвіж у міжваенны час. Людзі падзеі".

Калекцыя гадзіннікаў XIX – XX стст. "Культура часу". 3 фондаў музея-запаведніка.

Мерапрыемствы:

Экскурсіі з элементамі гістарычнай гульні "Музейныя вандрукі".

Квэст "Карта сямі каралеўстваў".

"Дзень нараджэння ў Ратушы". Група да 12 чалавек ад 6 да 11 гадоў.

"Дзень нараджэння з Карамелькай (Пол Пчолкай)". Група ад 4 да 12 гадоў.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Караліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70

Пастаянныя экспазіцыі. "Вясновыя вакацыі ў музеі" — для школьнікаў і іх бацькоў — экскурсіі, музейныя заняткі і квэсты. З 26 сакавіка па 3 красавіка. Даведка па тэлефоне: +375159636270, +375159636290.

Выстава "Белая зброя краін свету". 1-ы адсек Паўночнага корпуса Мірскага замка. Да 19 чэрвеня.

Віртуальныя экскурсіі па выставках: "Аб'ядноўваючы прастору і час: беларуская зямлі на картах XVI – XVIII стст."; "На адным полі ваюяры".

Аглядныя і тэматычныя экскурсіі.

Экскурсіі з элементамі тэатрыфікацыі для дзяцей і дарослых.

Сямейная квэст-экскурсія "Легенды і паданні Мірскага замка" (група ад 2 да 5 чалавек).

Тэматычная экскурсія з элементамі квэсту для дзяцей "Інтрыгі Купідона".

Музейныя заняткі для дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту: "Святочная страва для князя па старадаўнім рэцэпце"; "Асабілісты жаночага касцюма XVIII ст."; "Арганізацыя войскі і вайсковая справа ВКЛ у XVI ст."; "Печы з каробкавай кафлі XVI – XVII стст. у палацы князёў Радзівілаў".

Аглядныя і тэматычныя экскурсіі.

Экскурсіі з элементамі тэатрыфікацыі для дзяцей і дарослых.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЭТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай Камуны, 1. Тэл.: +375 (17) 2431041 (каса), +375 (17) 361 54 93

19 — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзеях) П. Чайкоўскага (12+). Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.

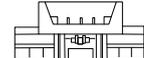
20 — "Тры парасяты" (балет у 2-х дзеях) С. Кібравай (0+). Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 11.00.

20 — "Вяселле Фігаро" (опера ў 2-х дзеях) П. А. Моцарта (12+). Дыржор — Юры Караваяў. Пачатак у 18.00.

22 — Канцэрт "Любімыя раманы" (12+). Спявае разам. Караке-салон XIX стагоддзя. Пачатак у 19.30.

25 — Канцэрт "Ад оперы да рамана" (12+). Пачатак у 19.30.

26 — "Спячая прыгажуня" (балет-феерія ў 2-х дзеях з пралагам і эпілагам) П. Чайкоўскага (12+). Дыржор — Уладзімір Авадок. Пачатак у 19.00.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. ВЕЛЕСК, вул. ПУШКІНА, д. 2. Тэл.: +375 212 66-90-77 (каса)

20 — "Святая Лялька" — святкаванне Міжнароднага дня ляльчэніка. Удзельнічаюць чаканьні сюрпрызы, танцы і забавы. Пачатак у 10.30.

20 — "Чарамара" (гісторыя шчасця на 2 дзёі) А. Первіка (7+). ПРЭМ'ЕРА. Пачатак у 11.00.

26 — "Насарог і Жырафа" (гісторыя незвычайнага сяброўства на 2 дзёі) Х. Гонтэра (4+). Пачатак у 11.00.

Конкурсы

З 24 па 29 сакавіка 2022 года абдуцэцка II Мінскі гарадскі адкрыты конкурс выканаўцаў на беларускіх цымбалах імя Т.П. Сяргеевца на базе Установы адукацыі "Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М.І. Глінкі" Дзяржаўнай установы адукацыі "Дзіцячая школа мастацтваў № 1 г. Мінска".

Даведка па тэлефоне: +375293910676 (для каледжаў), +375293856285, +375293514122 (для школ).

З 25 па 29 сакавіка 2022 года ў г. Мінску абдуцэцка юбілейны X Мінскі гарадскі адкрыты конкурс "Дэбют 2022". Конкурс ладзіцца на базе Установы адукацыі "Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М.І. Глінкі" па спецыяльнасці "Фартэп'яна" у намінацыі "Фартэп'янная ансамбль" і па спецыяльнасці "Музычна-тэатрычныя дысцыпліны" у намінацыі "Кампазіцыя" (г. Мінск, вул. Грыбаедава, 22). Даведка па тэлефоне: +375 29 148 17 35.

З 28 па 30 сакавіка 2022 года абдуцэцка адна з самых важных з'яў у творчым жыцці музыкантаў-пачаткоўцаў нашага горада – IX Мінскі гарадскі адкрыты конкурс юных выканаўцаў на струнных і смачковых інструментах "Вясновыя струны" імя Г.Б. Мысліўчыка. Селекта праслухоўванні пройдуць у намінацыі "Выканаўчы-салісты". Даведка па тэлефоне: +375 33 604 71 79.

КУЛЬТУРА

ШТОДЫННЯВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ ГАЗЕТА, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА). Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі. Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; рэдактар аддзела: Яўген РАЛІН; адпаведальны рэдакцыі: Надзея БУЦІШЧЫН, Надзея КУДРЯВІКА, Антон РУДКА, Павел САЛАУЕЎ, Ілья СВЯТЦЫН, Юрый ЧАПІКОВІЧ, Давід ШЫКА, Эміль ЮРКЕВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Раўнамы аддзел тэл.: (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдаецца — Рэдакцыяна-выдавельнага ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА". Дыржор — ДУЛБІЧ Віктар Іванавіч. Першы намеснік дыржора — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25. Аўтары допісаў наведваючы прозвішча, поўнасна імя і на быцку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выдачы, клас і колі выданыя пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, заротны адрас. Аўтарскія ружаўкі не рэдакцыя і не вяртаюцца. Меркаваны аўтар можаць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясюць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыялы на правах рэкламы. © "Культура", 2022. Наклад 2961. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісан у друк 18.03.2022 у 19:00. Замова №580.

Чытайце ў наступным нумары:

3 Марксам у галаве, з Беларуссю ў сэрцы. Як беларусы змагаліся за свае правы ў міжваеннай польскай дзяржаве і якое месца ў гэтай барацьбе займала Камуністычная партыя Заходняй Беларусі?

Петраград – Мінск – Саратаў. Ён вярнуўся на радзіму прынесці карысць, але стаўся чужым. Перыпетыі лёсу Іосіфа Воўк-Левановіча — бацькі гістарычнага слоўніка беларускай мовы.

РВУ "Культура і мастацтва" глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка, перакладчыка Міколы Сямёнавіча ПЛІВІЧА (Міколы ПЛІЯ), які доўгі час працаваў у нашым калектыве, у тым ліку рэдагаваў часопіс "Мастацтва", яе доўгі час працаваў у нашым калектыве, у тым ліку рэдагаваў часопіс "Мастацтва", яе доўгі час працаваў у нашым калектыве. Светлая памяць.